

DONELAIČIO ŽEMĖ

Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija
Leidžiamas nuo 1992 m.

2022 m. kovas
Nr. 1 (238)

9 772424 509001

Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

Draugija atkurta prieš 30 metų	3
Diskusijos apie Mažosios Lietuvos herbą Prezidentūroje	4
Ona Aleknavičienė: „Kartais pajuokauju, kad gyvenu Mažojoje Lietuvoje“	5
Amerikoje prisimintas Klaipėdos sukilimo vadas Jonas Budrys	10
Klaipėdoje vasarą skambės netikėtai Amerikoje rastas sukilimo vadui skirtas maršas	11
Juodkrantėje įteikta tryliktoji Liudviko Rėzos premija	12
Gyvenimas, atiduotas nesenstančiai liaudies muzikai	14
Marijampolės „Rotary“ klubas ir šiemet parėmė žurnalo leidybą	16

SUKAKTYS

A. Baranausko gimtadienio minėjimas Seinuose.....	17
Mažosios Lietuvos draugijos ir fondo pirmininkas Valdas Aušra mini 60-metį.....	18
Pedagogas ir vertėjas Ernestas Martynas Kavolis	20

KARALIAUČIAUS KRAŠTAS

Nebijokime Mažosios Lietuvos pavadinimo	21
Sukurtas animacinis filmas apie prūsų legendinį vadą Herkų Mantą ...	22

NAUJOS KNYGOS

Išleista Vytauto Šilo „Bibliografijos rodyklė“.....	22
Fotoalbumas „Donelaitis. Klaipėda. Sausio 1-oji“ pretenduoja į metų gražiausios knygos vardą	23

K.DONELAITIS

Skaitykime Kristijono Donelaičio „Metus“	24
--	----

Pirmajame viršelyje – mokslininkė, dr. Ona Aleknavičienė, kuri praėjusiais metais buvo apdovanota K. Donelaičio medaliu „Širdings brolau“ už ilgametį Jono Bretkūno, Kristijono Donelaičio, Liudviko Martyno Gedimino Rėzos, Povilo Frydricho Ruigio ir kitų Mažosios Lietuvos asmenybių gyvenimo bei jų kūrybos nagrinėjimą ir populiarinimą, mokslinius darbus, kūrybą, straipsnius spaudoje (Algio Vaškevičiaus nuotrauka).

Ketvirtajame viršelyje – artėjant 1923 m. Klaipėdos krašto susigražinimo į Lietuvą šimtmečio jubiliejui į uostamiestį iš Amerikos atkeliavo specialiai Klaipėdos sukilimo vadui Jonui Polovinskui-Budriui parašyto maršo partitūra. Ant trijų lapų, kaip spėjama, XX amžiaus trečiajame dešimtmetyje JAV atspausdintus lapus Amerikos lietuvių evangelikų liuteronų Tėviškės bažnyčioje surado ir muziejininkams perdavė jau daugiau kaip 20 metų Čikagos priemiestyje gyvenantis Ernestas Lukoševičius (Ernesto Lukoševičiaus nuotrauka).

Leidžia:

Kristijono Donelaičio draugija

LT-68295 Marijampolė,
Vytauto g. 28
www.donelaitis.info
draugija@donelaitis.info

Redaguoja:

Algis Vaškevičius – redaktorius,
Gintaras Skamaročius –
K. Donelaičio draugijos pirmininkas,
Remigijus Svilius – techninis redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:

G. Skamaročius (pirmininkas),
N. Kitkauskas, V. Gocentas, V. Juraitis,
Dž. Maskuliūnienė, A. Matulevičius,
R. Senapėdis, V. Šilas

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė

A. Mickevičiaus g. 23, Punkskas

Rankraštis pasirašytas spaudai
2022-03-31

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra.

Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone

ISSN 2424–5097

Tiražas – 700 egz.

K. Donelaičio draugijos sąskaita:
LT917044060001135106

Projektą iš dalies remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas (2000 Eur parama projektui „Karaliaučiaus kraštas“ vykdyti), o taip pat:

Mažosios Lietuvos fondas

Asociacija Nemuno euroregionas

Marijampolės Rotary klubas

Draugija atkurta prieš 30 metų

Paminklinio akmens atidengimas Lazdynėliuose. 1990. Napalio Kitkausko nuotrauka

Kovo 14 d. sukako 30 metų, kai Vilniuje susirinkę intelektualai atkūrė Kristijono Donelaičio draugiją. Primename, ji buvo įkurta Klaipėdoje, 1921 m. rugsėjo 13 d.

Sovietmečiu tokių draugijų atkūrimas buvo griežtai draudžiamas, tačiau artinantis Kristijono Donelaičio gimimo 250-osioms gimimo metinėms valdžios struktūrose radosi plyšelis.

Leista pradėti tirti ir planuoti Tolminkiemio bažnyčios pastato, kaip Kristijono Donelaičio namų ir amžinojo poilsio vietos atkūrimui. Pamažu judėjo pastatų atkūrimo projektavimo ir pačių pastatų atstatymo darbai, Jo vardo muziejaus įkūrimas (atidarytas 1979 m. spalio 11 d.).

Poeto, jo kūrybos ir gyventos aplinkos paveldo tyrinėtojai bei puoselėtojai buvo neformali donelaitininkų grupelė.

1992 m. kovo 14 d. Vilniuje vykusiame susirinkime dalyvavo architektūros mokslų kandidatas Napoleonas Kazys Kitkauskas, Kultūros ministerijos Etninės kultūros skyriaus vedėjas Jonas Trinkūnas, VVU profesoriai Albinas Jovaiša ir Juozas Girdzijauskas, inžinierius Steponas Lukoševičius (būsimasis laikraščio „Donelaičio žemė“ redaktorius 1992–2014 m.), Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto direktorius Leonas Gineitis, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos pirmininkas Vytautas Šilas, Mažosios Lietuvos kultūros fondo pirmininkė Virginija Kondratienė, aktorius Tomas Vaisieta, architektas Sigitas Lasavickas, švietimietė Genovaitė Kuckailienė, lietuvių literatūrologas dr. Algis Samulionis, literatūros istorikas Vytautas Vanagas,

visuomenininkai K. Doveika, J. Lenkutis, J. Mačiulis, E. Morčūnienė, V. Petkus, A. Starkus. Tarp šių garbių žmonių buvo ir Lietuvos žemės ūkio akademijos studentas Gintaras Skamaročius bei Vilniaus pedagoginio instituto studentas Sigitas Šamborskis.

Tą dieną draugijos pirmininku išrinktas N.K. Kitkauskas, pavaduotojais – A. Jovaiša ir G. Kuckailienė.

Draugijos tarybos nariais išrinkti J. Girdzijauskas, A. Samulionis, S. Lukoševičius, G. Skamaročius, S. Šamborskis.

Džiaugiuosi ir dėkoju visiems buvusiems ir esamiems bendražygiams.

Gintaras Skamaročius
Kristijono Donelaičio
draugijos pirmininkas

Diskusijos apie Mažosios Lietuvos herbą Prezidentūroje

Nuotraukoje (iš kairės) – diskusijos dalyviai Vytautas Aleksiejūnas, dr. Algirdas Matulevičius, Vytautas Povilas Šilas, Dalia Urbanavičienė, dr. Silva Pocytė, Vilma Griškevičienė.

Rengėjų nuotrauka.

Šių metų sausio 11 d. Respublikos Prezidento kanceliarija keliolika asmenų pakvietė į Prezidentūroje vykusį susitikimą Mažosios Lietuvos herbo klausimu. Manau, kad šį susitikimą - posėdį paskatino Etninės kultūros globos tarybos pareiškimas LR Prezidentui, kad Prezidentūros pavaldume esanti Lietuvos heraldikos komisija netvirtina jos pasiūlyto Mažosios Lietuvos herbo „su briedžiu“ projekto. Jam nepritaria Heraldikos komisija bei visuomenininkai, siūlydami herbo projektą su lietuvininke raitelė.

Posėdyje dalyvavo Prezidentūros atstovai: vyriausioji Prezidento patarėja dr. Jolanta Karpavičienė, vyriausioji heraldikos specialistė dr. Gitana Zujienė bei projektų vadovė Gintaute Valūnė; taip pat Heraldikos komisijos pirmininkė dr. Agnė Railaitė-Bardė, jos pavaduotojas, Lietuvos nacionalinio

muziejaus istorijos skyriaus vyriausiasis muziejininkas Vytautas Aleksiejūnas, aš pats bei kiti asmenys.

Nuo „Briedžio“ herbo palaikytojų dalyvavo dr. Silva Pocytė (Klaipėdos universitetas), Etninės kultūros globos tarybos pirmininkė dr. Dalia Urbanavičienė ir Mažosios Lietuvos regioninės etninės globos tarybos pirmininkė Vilma Griškevičienė (Šilutė).

Lietuvininkės raitelės herbe šalininkams atstovavo Vytautas Šilas su dr. Algirdu Matulevičiumi. Posėdį moderavo Respublikos Prezidento kanclerė Agila Barzdienė. Jo tikslas, kaip supratau, buvo išklauti abi Mažosios Lietuvos herbo projekto siūlytojų puses.

Moderatorė sakė norinti išsiaiškinti, kodėl iki šiol nerastas sprendimas Mažosios Lietuvos herbo klausimu. Pirmosios gavo žodį V. Griškevičienė, po to dr.

S. Pocytė ir D. Urbanavičienė. V. Griškevičienė teigė, kad demokratinio sprendimo buvo ieškoma ilgai - tartasi su bendruomene, diskutuota su specialistais, koks simbolis galėtų reprezentuoti kraštą.

Pasak jos, Klaipėdos universiteto mokslininkai įrodinėja, kad tokiu simboliu neabejotinai turi būti briedis. Briedis buvęs garbinamas Prūsijoje, buvo jos herbe. S. Pocytė aiškino, kad Mažosios Lietuvos simbolis negali būti politiškai motyvuotas ir nesupriešinantis Klaipėdos lietuvių su vokiečiais, o vienijantis čia gyvenančius žmones ir krašto išeivius, be to, ir labai atpažįstamas. Tokiu esąs briedis. Nėra vokiško ar lietuviško briedžio, ieškoti kitokio simbolio nėra reikalo.

„Briedžio“ herbo šalininkės kalbėjo ne kartą, vis išsakydamos tų pačių minčių variacijas. Nė viena jų taip ir nepasakė, kodėl joms netinka Lietuvininkų bendrijos pirmininkų ir Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Mažosios Lietuvos simboliu į herbą siūloma Lietuvininkė raitelė. Beje, dr. J. Karpavičienė priminė, kad iš visų teikiančiųjų pusių buvo tikėtasi gauti ne vieną, o kelis sprendimo variantus, kad Heraldikos komisija turėtų iš ko rinktis.

Gavęs žodį aš pabrėžiau, kad Mažoji Lietuva visai lietuvių tautai yra nusipelnusi kaip literatūrinės lietuvių kalbos ir lietuviškos spaudos pirmeivė. Tokio krašto herbas ir turi būti išskirtinis, nepanašus į kitų Lietuvos ir užsienio kraštų miestų herbus. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijoje yra net 32 miestai ir miesteliai su briedžių savo herbuose. Lietuvininko gyvenimas

buvo neįsivaizduojamas be žirgo, kurio daug ir folklore. Herbo simboliu siūlome profesionalaus lietuvininko dailininko Adomo Brako vinjetėje pavaizduotą raitą lietuvininkę su Mažosios Lietuvos vėliava rankoje.

Vėliau aš pridėjau, kad Mažosios Lietuvos herbas turi atstovauti ne vien Klaipėdos kraštui, bet ir visai Mažajai Lietuvai. Negi, pavyzdžiui, Mažajai Lietuvai, kuriai priklauso Klaipėdos kraštas, negalėtų atstovauti Kristijonas Donelaitis, nes jis yra iš Karaliaučiaus krašto?

Po manęs kalbėjęs ilgametis Mažosios Lietuvos ir Visuotinės lietuvių enciklopedijų istorijos skyriaus vedėjas dr. A. Matulevičius tvirtai pritarė Lietuvininkės raitelės idėjai Mažosios Lietuvos herbe. Jis atkreipė visų dėmesį į tai, kad ši yra sėdinti ant išskirtinio – Trakėnų veislės žirgo. Tas žirgas buvo išgarsėjęs toli už Mažosios Lietuvos ribų. Mažojoje Lietuvoje buvo du lietuvių raitelių pulkai su trakėnų veislės žirgais.

Ant trakėnų veislės žirgų jausios Klaipėdos krašto lietuvininkės sutikti atvykusio Prūsijos karaliaus. O dėl peršamo briedžio dr. A. Matulevičius priminė, kad briedis Rytų Prūsijos miestuose yra vokiečių kolonistų sugalvotas. Jis dar pridėjo, kad neseniai Tilžėje rusai atstatė vokiško briedžio skulptūrą, nes abiems užkariautojams patinka briedis.

Malonu, kad po visų trumpai kalbėjęs V. Aleksiejūnas pabrėžė, jog į V. Šilo ir A. Matulevičiaus išsakytas mintis verta įsiklausyti. Prezidentūros atstovai susitikimo metu jokių apibendrinimų ar išvadų nepadarė, tikėkimės, padarys atskirai susirinkę.

Vytautas Povilas Šilas,
 Mažosios Lietuvos reikalų
 tarybos pirmininkas

Ona Aleknavičienė: „Kartais pajuokauju, kad gyvenu Mažojoje Lietuvoje“

Mokslininkės pagerbimas Seimo lankytojų centre (iš kairės – Gintaras Skamarcius, O. Aleknavičienė, Vida Mickuvienė).

Praėjusiais metais Kristijono Donelaičio medaliu „Širdings brolau“ už ilgametį Jono Bretkūno, K. Donelaičio, Liudviko Martyno Gedimino Rėzos, Povilo Frydricho Ruigio ir kitų Mažosios Lietuvos asmenybių gyvenimo bei jų kūrybos nagrinėjimą ir populiarinimą, mokslinius darbus, kūrybą, straipsnius spaudoje buvo apdovanota dr. Ona Aleknavičienė. Ji gimė Marijampolės rajone, Svetlicos kaime. 1975 m. baigė Marijampolės Jono Jablonskio vidurinę mokyklą, 1975–1981 m. Vilniaus universitete, Filologijos fakultete, studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1999 m. ji apgynė daktaro disertaciją „Jono Bretkūno Postilės perikopijų šaltiniai“; 2008 m. atliko habilitacijos procedūrą „Mažosios Lietuvos lietuvių raštija religinių ir visuomeninių sąjūdžių sąlygomis: XVI ir XVIII amžius“. 1981–1994 m. nominantė dirbo mokslinė redaktore „Mokslo“ leidykloje (dabar – Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras). Nuo 1994 m. dirbo Lietuvių kalbos instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, 2001–2002 m. ėjo skyriaus vadovo pareigas. Nuo 2015 m. ji dirba Raštijos paveldo tyrimų centre vyriausiąja mokslo darbuotoja.

Mokslininkė tiria XVI a.–XVIII a. Mažosios Lietuvos raštiją, rašomosios lietuvių kalbos ir knygos istoriją. Ji paskelbė straipsnių apie XVIII a. pradžios lingvistinę polemiką ir jos dalyvių M. Merlino bei J. Perkūno veikalus, M. Mažvydo, B. Vilento, H. Lysijaus, J. Berento, J. Brodovskio, G. Ostermejerio kūrybą, spaustuvinių šriftų raidą. Ji

yra lituanistinio kompiuterinio šrifto *Palemonas* viena kūrėjų.

Mokslininkė parengė knygas „Jono Bretkūno „Postilė“: Studija, faksimilė ir kompaktinė plokštelė“ (2005 m.), „Povilas Frydrichas Ruigys: monografija, gramatikos indeksai“ bei „Povilo Frydricho Ruigio gramatika“ (2020 m., kartu su Grasilda Blažiene) ir kitas. Lietuvių kalbos institutas 2021 m. ją delegavo į Martyno Mažvydo biografijos tyrimo iniciatyvinę grupę.

O. Aleknavičienė – žurnalų „Archivum Lithuanicum“ ir „Knygotyra“ redaktorių kolegijos narė, tarptautinės mokslo draugijos *Gesellschaft für Baltische Studien e.V.* (Vokietija) narė, Lietuvos taikomosios kalbotyros asociacijos narė, Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos Nacionalinio komiteto „Pasaulio atmintis“ narė.

2003 m. jai skirta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos pirmoji premija mokslo populiarinimo konkurse už leidinių, straipsnių ir renginių ciklą „Lietuviškai Biblijai – 400 metų“, 2002 m. – Pro Baltica forumo (Vokietija) antroji premija Jono Bretkūno tyrimų konkurse už studiją „Jono Bretkūno Postilės (1591) perikopių redagavimo šaltiniai“.

Mokslininkė maloniai sutiko atsakyti į „Donelaičio žemės“ žurnalo klausimus.

- Esate Sūduvos krašto dukra, kilusi iš Marijampolės rajono. Kas lėmė Jūsų pasirinkimą studijuoti lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus universitete bei toliau tęsti humanitarinius mokslus?

- Tokia mintis man kilo lankant Skardupių aštuonmetę mokyklą. Iš visų mokomųjų dalykų lietuvių kalba ir literatūra buvo pati gyviausia, nors patiko ir matematika. Jau tada nusprendžiau, kad toliau mokysiuosi Marijampolės Jono Jablonskio vidurinėje mokykloje (dabar – Rygiškių Jono gimnazija), kur buvo sustiprintas lietuvių kalbos ir literatūros mokymas ir dar dėstoma lotynų kalba. Baigiau humanitarinę klasę. Su pagarba noriu paminėti mokytoją lituanistę Sigitą Lankininkienę – ji trejus metus labai įtaigiai mokė kūrinių analizės, formavo tiriamuosius gebėjimus ir rašymo įgūdžius. Mokytojas Jonas Vosylius per lotynų kalbos pamokas žaismingai įterpdavo aforizmų ir paaiškindavo ne tik jų reikšmę, bet ir kilmę. Tai buvo kartu ir humanitarinės kultūros pamokos. O paskui prasidėjo studijos Vilniaus universitete, Filologijos fakultete.

- Daug metų tiriame XVI–XVIII a. Mažosios Lietuvos raštiją, rašomosios lietuvių kalbos ir knygos istoriją. Kokių atradimų per tą laiką teko padaryti, kas jus labiausiai sudomino ar nustebino?

- Dar vidurinėje mokykloje didelį įspūdį padarė Reformacijos idėjos ir joms veikiant Mažojoje Lietuvoje iškilusi lietuvių raštija. Tuo metu net apgailestavau, kad Didžiojoje Lietuvoje laimėjo Kontreformacija ir nebeliko kultūriniam gyvenimui svarbių idėjų kovos. Nesu karingas žmogus, bet ir dabar man įdomiausi tie literatūros ir kultūros reiškiniai, kurie išskyla kaip diskusijų išdava.

Kultūriniais sąjūdžiais ir polemikomis Mažojoje Lietuvoje ypač išsiskiria XVI ir XVIII amžiai. Pirmasis garsus Reformacija ir lietuvių raštijos pradžia, antrasis – net keliomis filologinėmis polemikomis. Būtent šiems amžiams skyriau ir tebeskiriu daugiausia dėmesio. Šiuo metu kaip tik grįžtu prie XVIII a. pradžioje vykusios kunigų diskusijos dėl lietuvių kalbos kokybės, todėl gera proga daugiau dėmesio tam skirti ir atsakant į Jūsų klausimus.

Šias diskusijas liudija trys 1706 m. išleistos knygos: Mykolo Merlino (Michael Mörlin, 1641–1708) traktatas „Pagrindinis lietuvių kalbos principas“ („Principium primarium in lingua Lithvanica“), po jo tuoj pat išėjusios Jono Šulco (Johann Schultz, 1684–1710) į lietuvių kalbą verstos „Ezopo pasakėčios“ ir galiausiai Jokūbo Perkūno (Jacob Perkhun, 1665–1711) traktatas „Pagrįsta nuomonė apie dešimtį į lietuvių kalbą išverstų Ezopo pasakėčių ir jas įkvėpusį raštą“ („Wolgegründetes Bedencken Uber die Ins Lithausche Ubersetzte zehen Fabeln Aesopi, Und derselben passionirte Zuschrift“).

Jūs klausiate, kokių atradimų pavyko padaryti. Kartais pagalvoju, ar knygos radimas yra atradimas. Jei taip, tai juo galėčiau laikyti Jokūbo Perkūno traktatą. Tris šimtus metų žinota, kad toks buvo parašytas, bet pati knyga nerasta. Ją rasti pavyko 2003 m. Valstybinėje Bavarijos bibliotekoje Miunchene (Bayerische Staatsbibliothek München). Tai vienintelis iki šiol žinomas egzempliorius. Kol jis nebuvo rastas, nebuvo aiški nei polemikos eiga, nei jos dalyvių kontrargumentai.

Kartu su Vokietijos baltiste habil. dr. Christiane Schiller 2008 m. paskelbėme kritinį leidimą su faksimile ir vertimu į lietuvių kalbą. Tąkart buvo išleisti ir kiti du polemikos šaltiniai: dr. Liucija Citavičiūtė parengė Šulco „Ezopo pasakėčias“, o prof. dr. Vincentas Drotvinas – Merlino traktatą. Šis traktatas yra pirmasis veikalas, kėlęs lietuvių kalbos grynumo klausimus, „Ezopo pasakėčios“ – pirmoji grožinės literatūros knyga, o Perkūno traktatas – pirmoji jų abiejų recenzija. Perkūno knygos radimas leido užpildyti tą tuščią grandį, kurios trūko polemikos grandinėje.

Mokslinis darbas tuo ir įdomus, kad radiniai dažnai priverčia nustebti ir netgi pasukti tyrimus kita kryptimi. Tarkim, kas galėtų tikėtis, kad Halėje, pačiame pietizmo centre, bus liuteronų ortodokso, Įsruties bažnytinės apskrities vyskupo Jono Berento (Johann Behrendt, 1667–1739) laiškas? Jį Francke's įstaigų archyve Halėje (Archiv der Franckeschen Stiftungen zu Halle) radau netikėtai. Tada domėjaisi pietistų dokumentais ir knygomis, kuriomis naudojosi Halėje veikusio Lietuvių kalbos seminaro (1727–~1740) lankytojai.

Laiškas rašytas 1729 m. jo vadovui Gotthilfui Augustui Francke'ui (1696–1769) kaip atsakas į prašymą įvertinti du veikalus, kuriuos į lietuvių kalbą išvertė to seminaro lankytojai. Laiškas rodo, kad tuo metu tarp Halės pietistų ir Mažosios Lietuvos liuteronų ortodoksų būta ne tik konfesinės konkurencijos, bet ir kultūrinių ryšių. Jis taip pat liudija ir požiūrį į religinių raštų kalbą, reikalavimus, keltus vertimo kokybei. Šitas laiškas – kol kas vienintelis žinomas Berento laiškas. Tai truputį keista, reikėtų leisti į tolesnes paieškas.

- Itin daug dėmesio skyrėte Jono Bretkūno „Postilės“ tyrimui. Kodėl ji jums pasirodė tokia svarbi, kaip apibūdintumėte jos reikšmę ir aktualumą?

- Pirmiausia priminsiu, kad postilė – tai pamokslų rinkinys, tai toks religinės literatūros žanras. Manęs dažnai klausia, kas čia per žodis, tai iškart pasakysiu, kad jis kilęs iš lotyniško žodžių junginio „post illa (verba)“ – „po šitų (žodžių)“. Lotyniška pavadinimo forma vartojama nuo XIII a. Tokiose knygose pirmiausia pateikiamas Biblijos skaitinys (dažniausiai ištrauka iš Evangelijų, Apaštalų darbų ar laiškų), o paskui, t. y. po šitų žodžių, aiškinamas pats skaitinys.

Bretkūno knygos antraštė taip ir prasideda: „Postila tatai esti trumapas ir prastas išguldymas evangelijų“.

Šitas žanras ypač išpopuliarėjo XVI a., kai kilo Reformacijos judėjimas, prasidėjo teologiniai ginčai ir formavosi krikščionybės atšakos: evangelikai liuteronai, evangelikai reformatai, greta veikė įtakinga Romos Katalikų Bažnyčia. Tokių knygų reikėjo naujoms krikščionybės idėjoms skleisti, savo konfesinėms pozicijoms įtvirtinti. Gana anksti postilė vokiečių kalba išleido Martynas Liuteris – jo „Bažnyčios postilė“ („Kirchen Postille“) išėjo 1527 m. Vykstant religiniams ginčams, tokios knygos ėmė plisti ir Lietuvoje – tiek Mažojoje, tiek Didžiojoje. Bretkūno „Postilė“ išleista XVI a. jau einant į pabaigą – 1591 m., bet vis tiek tai pirmoji spausdinta lietuviška postilė ir pirmas autorinis kūrinys.

Bretkūno „Postilė“ pasirinkau savo disertacijai stodama į Lietuvių kalbos instituto ir Vytauto Didžiojo universiteto doktorantūrą. Iš pradžių maniau tirti leksiką, bet greitai supratau, kad to daryti negalima, kol neatlikta filologinė analizė: kol nenustatyta, iš kur imti skaitiniai. Tiriant leksiką, lietuvišką tekstą būtina lyginti su originalais ir ankstesniais šaltiniais.

Kalbant apie „Postilės“ reikšmę, reikėtų skirti du laikotarpius: istorinį ir dabartinį. Ir vienu, ir kitu laikotarpiu jos įtaka lietuvių kalbai ir kultūrai didžiulė, tik skirtinga. Šiaip Bretkūnas labiau žinomas kaip pirmasis lietuviškos Biblijos vertėjas, bet jo versta Biblija liko nespausdinta – rankraštis 1600

Jono Bretkūno „Postilė“ išleista 1591 metais.

m. atiduotas į Karaliaučiaus pilies biblioteką. O štai „Postilė“ išleista tūkstančio egzempliorių tiražu. Vienaip gyvena vienetinis rankraštis, saugomas bibliotekoje, o kitaip – šimtai knygos egzempliorių, kai pasklinda visuomenėje.

XVI a. „Postilė“ buvo labiausiai reikalinga evangelikų liuteronų kunigams. Tuo metu žmonės buvo neraštingi, Reformacijos idėjos plačiai visuomenei skleistos daugiausia iš sakyklų. Bėda ta, kad ne visi kunigai mokėjo gerai lietuviškai. XVI a. viduryje juos tik pradėta rengti. Prūsijos kunigaikštis Albrechtas 1546 m. specialiai įsteigė stipendiją lietuvių, lenkų ir prūsų jaunuoliams, kad šie galėtų tapti evangelikų liuteronų kunigais, todėl Bretkūno knyga tapo jų darbo priemone – įrankiu krikščionybei skleisti.

Ji buvo patogi, nes ją sudarė ir į lietuvių kalbą išverstos Biblijos ištraukos, ir patys pamokslai. Skaitiniai ir pamokslai išdėstyti pagal kalendorinius metus – atskirai kiekvienam sekmadieniui ir švenčių dienoms. Remdamiesi lietuvišku Bretkūno variantu, kunigai galėjo pasirengti savo versi-

ją, paprastesnę ar intelektualesnę, priklausomai nuo parapijos.

Bretkūno veikalas keletą amžių vedė lietuvių kalbą į bažnyčią, stiprino kalbos pozicijas viešajame gyvenime. Iki XVIII a. vidurio nei Didžiojoje, nei Mažojoje Lietuvoje vis dar nebuvo įgyvendinta Liuterio nuostata, kad Dievo žodį žmogus turi pažinti pats, be tarpininkų. Visa Biblija lietuvių kalba pasirodė tik 1735-aisiais (vadinamoji „Kvanto Biblija“). Iki tol Bibliją iš dalies atstojo ne kas kitas, o Bretkūno „Postilė“. XVIII a. ji vis dar tebebuvo pardavinėjama, ją platino Pilies biblioteka. Kai kurie Lietuvos bibliotekose dabar saugomi egzemplioriai liudija, kad tai buvo ir namų knyga. Itin sudėvėti tie puslapiai, kuriuose buvo Biblijos skaitiniai ir „Passio“, t. y. Kristaus kančios istorija, skaitoma prieš Velykas. Taigi ši knyga buvo labai plačiai naudojama – iš pradžių bažnyčiose, vėliau ir evangelikų liuteronų namuose.

Bėgant amžiams adresatas keitėsi. Nuo XIX a. vidurio senąja lietuvių raštija vis labiau ėmė domėtis mokslininkai, kraštotyrininkai, bibliofilai. Šiandien joje esanti kalbinė, kultūrinė, literatūrinė informacija įdomi įvairių pažintinių ir mokslinių interesų turintiems žmonėms. 2005 m. išleistas faksimilinis leidimas ir studija apie Lietuvoje saugomus egzempliorius ir ankstesnius jų savininkus. Bretkūno veikalai, tarp jų ir Biblijos knygos, mokslo reikmėms skelbiamos Lietuvių kalbos instituto internetinėje svetainėje „Senieji raštai“ (<http://seniejirastai.lki.lt>). Tai internetiniai leidiniai, sudaryti iš tekstų perrašų ir žodžių formų konkordancijų.

- Esate įvardinama ir kaip viena iš lituanistinio kompiuterinio šrifto Palemonas kūrėjų. Supažindinkite mūsų skaitytojus, kas tai yra?

- Kompiuterinis šriftas Palemonas skirtas lituanistikos šaltiniams ir tarmėms skaitmeninti. Palemone ženklų kodavimas suderintas su Unikodo standartu, todėl jis laikomas unikodiniu šriftu. Vienas iš svarbiausių motyvų, skatinusių tokį šriftą sukurti, yra ženklų aibė, kurios reikia norint kompiuteriu surinkti senuosius šaltinius, kalbotyros veikalus, tarmių tekstus. Surinkti taip, kad paskui būtų galima atlikti programinę analizę, kurti tekstynus ir duomenų bazes.

Nors ir iki tol Lietuvoje jau buvo sukurta specialių kompiuterinių šriftų, bet kodai priskirti atsitiktinai ir chaotiškai, todėl ženklai nederėjo vienas su kitu, kompiuteriai jų neatpažindavo, atsirado sunkumų keičiantis elektroninėmis versijomis ir kuriant duomenų bazes. Palemone šiuo metu yra apie 4 300 ženklų, šriftas platinamas nemokamai. Patį šriftą ir knygą apie jį galima atsisiųsti iš Valstybinės lietuvių kalbos komisijos tinklalapio: <http://www.vlkk.lt/palemonas>. Šio šrifto reikia ir naudojantis internetiniais leidiniais, skelbiamais jau minėtoje Lietuvių kalbos instituto svetainėje „Senieji raštai“.

- Ne kartą stažavote Berlyne, Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve. Koks buvo tų stažuočių tikslas, kaip tą tikslą pavykdavo pasiekti?

- Gana dažnai tenka važiuoti į Berlyną ir dirbti Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve (Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz). Tų išvykų tikslas būna įvairus: lituanistikos šaltinių tyrimas, dokumentinių perrašų rengimas, bet daugiausia laiko paprastai skiriu archyvinių dokumentų paieškoms. Reikia prisiminti, kad prieigos prie užsienio archyvų Lietuvos mokslininkai neturėjo 50 metų.

Archyvų durys pradėjo vertis tik atgavus Nepriklausomybę, o iki tol teko remtis tuo, ką buvo radęs Adalbertas Bezenbergeris, Jurgis Gerulis, Viktoras Falkenhahnas ar ką nurodęs Vaclovas Biržiška „Aleksandryne“. Norint nustatyti naujų žinių, reikia naujų archyvinių duomenų, todėl senosios raštijos tyrėjai nuolat ieško galimybių mokslinėms išvykoms.

Važiuodamas į archyvą, kiekvieną kartą turi konkretų tikslą, bet

O. Aleknavičienė Vilniaus knygų mugėje pristato knygas apie P. F. Ruigį.

niekada nežinai, ką iš tiesų rasi. Kaip pavyzdį paminėsiu Martyno Mažvydo laišką. Trylika jo laiškų buvo paskelbta jau anksčiau: 1974 m. perrašas ir vertimas, 2000 m. – faksimilės. Mažvydo laiškų nė neieškojau, mane domino Baltramiejus Vilentas ir su juo susiję dokumentai. Paskutinę komandiruo-tės dieną, kai jau buvau atidavusi dokumentų kopijavimo užsakymą, ėmiausi dar vienos, iki tol nespėtos peržiūrėti dėžutės. Jau nebeturėjau vilties ką nors rasti, buvo likęs gal pusvalandis iki darbo dienos pabaigos. Va šitoje dėžutėje ir gulėjo Mažvydo laiškas – neilgas, tik vie-no puslapio, parašytas lotyniškai. Nors kopijų užsakymo laikas jau buvo pasibaigęs, archyvo darbuotojai leido parengti man dar vieną ir perduoti bylą reprografijos sky-riui.

Kai dirbi archyve, rastų doku-mentų paprastai neturi su kuo pa-lyginti, negali iškart nustatyti, ar tą dokumentą jau yra kas minėjęs. Į tai, kad Mažvydo laiškas mokslo visuomenei nežinomas, orienta-vo tik faktas, kad saugotas Kuni-gaikščio laiškų archyve (HBA), o visi ankstesnieji buvo Biudžeto ministerijos fonde (EM). Tiriamas darbas prasidėjo grįžus į Lietu-vą: laiškas iš tiesų pasirodė ketu-rioliktas. Jis nedatuotas, neturintis adresato, rašytas veikiausiai apie 1553 m. Johannui Funckui dėl Ra-gainės parapinės žemės panaudos. Laiškas paskelbtas žurnale „Ar-chivum Lithuanicum“ (2013).

Malonus atradimas ir Mažvydo pusbrolio Baltramiejaus Vilento laišakai. Mažvydas laiškuose apie savo literatūrinę veiklą nerašė, o Vilentas apie savąją pateikė nema-žai svarbios informacijos. Jų abie-jų laišakai gana gerai parodo XVI a. lietuvių kunigų padėtį visuomenė-je – tiek ekonomine, tiek kultūrine prasme, parodo taip pat ir tai, kaip jie suprato savo, kaip evangelikų

liuteronų kunigų, dirbančių lietu-viškose parapijose, misiją.

- Pernai lapkričio 30-ąją Sei-mo lankytojų rūmuose minint Tilžės akto sukaktį sakėte, kad jūs tarsi gyvenate Mažojoje Lie-tuvoje praėjusiuose amžiuose. Kuo jus taip traukia tas laiko-tarpis ir tas kraštas?

- Iš tiesų visa mano mokslinė veikla susijusi su Mažąja Lietuva ir joje XVI–XIX a. gyvavusia kalba, literatūra ir kultūra, todėl kartais pajuokauju, kad gyvenu Mažojoje Lietuvoje. Ryšys su šiuo kraštu ir ypatingas, ir paslaptingas. Mano tėtis Stanislovas Krampas (1923–2013) sakydavo, kad mes esam kilę iš Prūsijos: proseneliai kažka-da iš ten atvykę į Lietuvą. Sunku pasakyti, kada tai galėjo būti, to-kius faktus sunku patikrinti. Taip jau yra, kad dauguma mūsų apie savo senelius dar šį tą žinome, o apie prosenelius – beveik nieko.

Sūduvoje iki Antrojo pasauli-nio karo gyveno nemažai vokiečių evangelikų liuteronų, vietiniai juos vadino „prūsais“. Kaip pasakoda-vo tėtis, Svetliceje ir aplinkiniuo-se kaimuose gyvenę prūsai vertėsi daugiausia amatais, bet kalbėjo lietuviškai, jų vaikai kartu su lie-tuviukais ėjo į tą pačią mokyklą, dainavo lietuviškas dainas. Tik melstis sekmadieniais važiuodavo į Marijampolę (parapija čia įkurta 1819 m., bažnyčia baigta statyti ir pašventinta 1841 m.).

1941 m. pradžioje vokiečių kilmės asmenys buvo pakviesti grįžti į Vokietiją ir dauguma jų re-patrijavo. Pirmieji mano vaikystės metai praėjo repatrijavusios šei-mos paliktame name. Svetlicos kaimą aplinkinių vietų gyventojai pavadindavo ir „prūsų kaimeliu“. Mano tėvai ir seneliai laikė save lietuviais, jie buvo katalikai. Žo-džiai „Prūsija“, „prūsas“, „prū-so stuba“, „prūsų obelis“ mūsų aplinkoje skambėjo gana dažnai.

Vėliau mano domėjimasis Prūsija sutapo su domėjimusi rašomosios lietuvių kalbos ir literatūros istori-ja. O senosios raštijos tyrimai vi-sada tarpdalykiniai: reikia domėtis ir valstybės, ir Bažnyčios, ir kultū-ros istorija.

- Pernai už ilgametį Jono Bretkūno, Liudviko Martyno Rėzos, Povilo Frydricho Ruigio ir kitų Mažosios Lietuvos asme-nybių gyvenimo bei jų kūrybos nagrinėjimą ir populiarinimą buvote apdovanota Kristijono Donelaičio medaliu „Širdings bro-lau“. Ką Jums reiškia šis ap-dovanojimas?

- Aš džiaugiuosi visais apdova-nojimais, kurie skiriami lietuvių kalbos, literatūros ir kultūros tyrė-jams. Bet kurio tyrėjo apdovano-jimas yra šventė. Šįkart jis buvo skirtas man. Be abejo, tai malonus įvertinimas. Jaučiuosi pagerbta, bet kartu ir įpareigota ieškoti nau-jų faktų apie Mažąją Lietuvą, jos kūrėjus, jų kūrinius ir dalintis to-mis žiniomis su jumis.

- Ko palinkėtumėte žurnalo „Donelaičio žemė“ skaityto-jams ir Mažosios Lietuvos bičiul-liams?

- Linkėjimus pradėsiu pasa-kydama gerų žodžių Kristijono Donelaičio draugijai ir žurnalui „Donelaičio žemė“. Prasmingai ir kūrybingai populiarinate mokslo tyrimus, Jūsų iniciatyva visuome-nė prisimena įvykius ir pagerbia žmones, susijusius su Mažąja Lie-tuva. Konferencijos ir minėjimai turi dar vieną privalumą – iškelia idėjų tolesniems tyrimams, skatina ieškoti būdų problemoms spręsti. Todėl linkiu ir Jums, ir visiems Mažosios Lietuvos bičiuliams to-liau aktyviai domėtis jos istorija, skleisti žinias apie kalbą, literatū-rą, kultūrą ir visada palaikyti vie-niems kitus.

Algio Vaškevičiaus nuotraukos

Amerikoje prisimintas Klaipėdos sukilimo vadas Jonas Budrys

Klaipėdos krašto atgavimo žygis

99

2022 m. sausio mėn. 23 d.
10 val. ryto
Lemont, IL
(Cass Ave ir Northgate Rd sankryža)

ĖJIMAS 5 KM / BĖGIMAS 9 KM
Finiše: kareiviška košė ir arbata

9 val. ryto – J. Polovinskio-Budrio pagerbimas
Lietuvių Tautinėse kapinėse (prie ofiso)
(8201 S. Keok Ave., Joliet, IL 60438)

Nepamirskite lietuviškos atributikos!

ORGANIZAVIMAS: Informacija: 224-806-5294

Buvo surengtas ir Klaipėdos krašto atgavimo žygis.

Šiomet sausio 23-ąją - snieguotą, šaltą ir vėjuotą dieną Amerikos Lietuvių Tautinėse kapinėse Čikagoje buvo pagerbtas Klaipėdos sukilimo karinis vadas Jonas Polovinskas-Budrys. Kitąmet švėsime 100-metį, kai Lietuva atgavo (susigrąžino) Klaipėdos kraštą.

Mūsų pareiga – pagerbti tam pasiryžusius 1923 metų Lietuvos politikus bei kariškius, ir pirmiausia – sukilimo vadą Joną Polovinską-Budrį. Manau, kad paminklas šiam sukilimui ar jo vado perlaidojimas Klaipėdoje būtų projektas, prie kurio prisidėtų visa Lietuva, ir išeivija.

Klaipėdos sukilimo vadas, tarpukario Lietuvos kontržvalgybininkas ir diplomatas

J. Polovinskas-Budrys, kurio palaikai prieš beveik 58 metus atgule Tautinėse lietuvių kapinėse Čikagoje, norėjo būti palaidotas būtent Klaipėdoje. Šią velionio valią tam tikra prasme atspindi ir jo kapą ženklinantis paminklas, ant kurio iškaltas stilizuotas Lietuvos uostamiesčio herbas.

„Palūžo ažuolas, kuris ypatinai Klaipėdos krašte buvo giliai įleidęs šaknis ir įamžinęs savo vardą. Ten velionis savo laiku kūrė istoriją. Ten būtų tinkamiausia jam amžinojo poilsio vieta. Deja, ten tam kūrėjui šiandien vietos nėra. Nuožmus okupantas neleidžia įgyvendinti tą velionies ir tautos troškimą“, – taip per laidotuves prie J. Budrio karsto kalbėjo Lietuvos reikalų patikėtinis Vašingtone Juozas Kajeckas (1897–1978).

Ši diplomato kalba buvo per-

spausdinta 1964 m. rugsėjo 11 d. Čikagos lietuvių laikraščio „Draugas“ numeryje. Ten aiškiai užsiminta, jog J. Budrys (iki 1922 m. – Jonas Polovinskas), prieš Didįjį žygį sąmoningai pasirinkęs bene populiariausią to meto Klaipėdos krašte lietuvišką pavardę, norėjo būti palaidotas būtent Klaipėdoje. Ar įgyvendinsime šią Klaipėdos sukilimo vado svajonę ir viltį?

Pagerbimo ceremoniją Čikagoje šįkart organizavo Lietuvos šaulių sąjungos išeivijoje nariai, Mažosios Lietuvos draugai ir bičiuliai, iškilmingą ceremoniją pravedė ir laimino Tėviškės evangelikų liuteronų bažnyčios kunigas Liudas Miliauskas.

Ernestas Lukoševičius
Lietuvos šaulių sąjungos išeivijoje valdybos narys

Minėjimo dalyviai prie J. Budrio kapo.

Rengėjų nuotraukos

Klaipėdoje vasarą skambės netikėtai Amerikoje rastas sukilimo vadui skirtas maršas

“Donelaičio žemės“ žurnalo ir Mažosios Lietuvos bičiulis, Čikagoje gyvenantis Lietuvos šaulių sąjungos išeivijoje valdybos narys Ernestas Lukoševičius maloniai sutiko pasidalinti su žurnalo skaitytojais informacija apie unikalią dovaną, kuri neseniai pasiekė Klaipėdą. Artėjant 1923 m. Klaipėdos krašto susigrąžinimo į Lietuvą šimtmečio jubiliejui į uostamiestį iš Amerikos atkeliaavo specialiai Klaipėdos sukilimo vadui Jonui Polovinskui-Budriui parašyto maršo partitūra.

Anksčiau apie šio tarpukariu sukurto muzikinio kūrinio egzistavimą iki šiol žinių praktiškai nebuvo, o šiemet vasarą maršą „Valio, Klaipėda!“ planuojama pirmą kartą prikelti iš užmaršties ir viešai atlikti Jūros šventės metu – tokios iniciatyvos ėmėsi Lietuvos karinių jūrų pajėgų pučiamųjų orkestras.

Ant trijų lapų, kaip spėjama, XX amžiaus trečiajame dešimtyje JAV atspausdintus lapus lietuvių evangelikų liuteronų Tėviškės bažnyčioje surado ir muziejinkams perduos E. Lukoševičius.

Pasak E. Lukoševičiaus, jo surastą maršą „Valio, Klaipėda!“ sudaro trys atspausdinti A4 formato lapai, kurių dviejuose - kūrinio partitūra, o viename - J. Budrio nuotrauka, gotikinis užrašas „Valio Klaipėda“, Lietuvos Trispalvė ir istorinė vėliava su Vyčiu, dvigubas kryžius bei dedikacija: „Pašvenčiu Klaipėdos Krašto Gubernatoriui ponui Jonui Budriui“.

Šiame spalvotai atspausdintame lape matyti Klaipėdos miesto herbas, ant šiaurinio molo stovėjęs bei 1945 m. susprogdintas Baltasis švyturys, užrašyta kaina litais

Apie netikėtai rastą kūrinį E. Lukoševičius (kairėje) pasakoja Klaipėdos vice-merui A. Cesiuliui.

(3,50), uostamiesčio panorama su per Antrąjį pasaulinį karą sugriautų bažnyčių bokštais, laivai. Partitūros lape – ir mįslinga maršo autorystė: atspausdinta kapit. J. Neringo pavardė.

Manoma, kad tai – slapyvardis, nes Didžiosios Lietuvos valdžios remiamame 1923-ųjų sukilime dalis dalyvavusių asmenų specialiai buvo pasirinkę netikras pavardes, buvusias populiarias Mažojoje Lietuvoje. Taip stengtasi pridengti, kad sukilime dalyvavo ne tik vietiniai gyventojai.

Žinant šias aplinkybes bei faktą, kad J. Budrys pirmojo Klaipėdos krašto gubernatoriaus (maršas dedikuotas būtent gubernatoriui, o ne sukilimo vadui) pareigas ėjo 1924-1925 m., pats kūrinio autorius dar galėjo laikyti paslapties šydą bei pasirašyti taip pat netikra, karinės operacijos metu naudota pavarde. Juolab kad pavardė Neringas yra tiesioginė aliuzija į Ma-

žojoje Lietuvoje esančią Neringą (Kuršių neriją) bei galimai net neegzistavusi realybėje.

Partitūros atspausdinimo laiką nurodo ir jos lape esantis antspaudas su lietuviškai ir vokiškai (tokia dvikalbystė kurį laiką po 1923-ųjų buvo būdinga) įrašytomis frazėmis „Perspausdinti draudžiama“, „Autoriaus teisės įstatymu saugojamos“.

E. Lukoševičius papasakojo, kad lietuvių evangelikų liuteronų Tėviškės bažnyčią įkūrė išeiviai iš Mažosios Lietuvos. Vienas jos steigėjų buvo Anas Trakis - kunigas, Klaipėdos krašto žmogus, Mažosios Lietuvos patriotas, pirmasis išeivijos lietuvių liuteronų vyskupas. Ši bažnyčia turi senas tradicijas ir jungia Čikagoje ir apylinkėse gyvenančius lietuvių liuteronus, daugelis jų ir jų palikuonys yra kilę iš Mažosios Lietuvos.

Manoma, kad šis kūrinys ir at-

Radinys dar slepia daug paslapčių, nežinomas ir jo autorius.

E. Lukoševičiaus nuotraukos

keliavo su mažlietuviais iš Lietuvos į Ameriką kaip brangus atsiminimas, čia buvo išsaugotas ir visai atsitiktinai pateko į E. Lukoševičiaus rankas. „Reikėtų padėkoti ir dabartiniam parapijos klebonui, kunigui Liudui Miliauskui. Nutarėme kūrinių sugrąžinti į Klaipėdą ir padovanoti artėjančio Klaipėdos sukilimo 100-mečio proga“, - teigė jis.

Pasak E. Lukoševičiaus, sukilimo vadų minėti nebuvo galima, nes tuo metu Lietuva jo oficialiai nepripažino dėl tam aplinkybių. Klausimų kelia ir himno autoriaus, kapitono J. Neringo asmenybė – žinių apie tokį kariškį nėra, jo pavardės nežino ir žinomas istorijos tyrinėtojas kolekcininkas Vilius Kavaliauskas. Muzikos specialistai šio kūrinių irgi nėra matę ar girdėję.

Klaipėdoje apsilankęs E. Lukoševičius kūrinių nuotraukas perdavė Klaipėdos miesto vicemerui Arvydui Cesiuliui, o patį eksponatą planuojama padovanoti Mažosios Lietuvos istorijos muziejui vėliau. Gautą medžiagą vicemerams perdavė pučiamųjų orkestro kapelmeisteriui Egidijui Mikniui, kuris pamatęs partitūrą pasakė, kad šis

kūrinys - labai geras ir turėtų patikti žmonėms. Jį turėtų sugroti didelis būrys muzikantų, jau yra atlikta ir kūrinių aranžuotė (instrumentuotės autorius - Rimantas Giedraitis).

Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus direktorius dr. Jonas Genys svarstė, jog dar išties yra nemažai istorinių, su Klaipėdos krašto susigrąžinimo į Didžiąją Lietuvą 1923 m. susijusių spragų.

„Mes daug ko nežinome, kas dėjosi JAV po sukilimo. Tik pastaruoju metu po truputį atrandami ir paties į Ameriką emigravusio J. Budrio atsiminimai: į Klaipėdą bus atvežti jo rankraščiai, ilgus metus saugoti Niujorke. O atspausdinti maršo originalūs lapai būtų puikus eksponatas mūsų muziejui, tikrai rastume jam vietą nuolatinėje ekspozicijoje. Dar įdomiau būtų įrašyti skambantį kūrinių, kurių galėtume taip pat panaudoti pristatydami 1923-ųjų įvykius ir refleksijas į juos. Labai savalaikė dovana miestui“, - Klaipėdos „Vakarų ekspreso“ laikraščiui komentavo muziejaus vadovas.

Algis Vaškevičius

Juodkrantėje

Sausio 8 dieną, minint Martyno Liudviko Rėzos 246-ąsias gimimo metines Neringos meras Darius Jasaitis įteikė tryliktoją šio vardo kultūros ir meno premiją architektui, dailininkei Jūratei Bučmytei ir dailininkui, dizaineriui Albertui Krajinskiui. Iškilminga ceremonija vyko Juodkrantės evangelikų Liuteronų bažnyčioje, kurioje susirinko norintieji pasveikinti šiuos talentingus menininkus ir kartu pasidžiaugti.

„Labai džiaugiuosi, kad mūsų kraštas, turintis išties nedaug gyventojų, gali didžiulius tokius talentais kaip Jūratė Bučmytė ir Albertas Krajinskas. Ačiū jums už tai, kad padedate mums suprasti, kokioje žemėje, kokiam krašte mes gyvename. Man didelė garbė įteikti šį apdovanojimą žmonėms, kurie tikrai jo verti, kurie taip ženkliai prisideda prie Neringos kultūrinio veido kūrimo ir išsaugojimo, nepailstančiai garsina Neringos vardą bei istoriją ne tik Lietuvos, bet ir tarptautiniu mastu, be to, su entuziazmu prisideda prie mūsų visiems svarbių renginių ir projektų įgyvendinimo bei su meile perduoda savo patirtį kitiems“, - kalbėjo Neringos meras Darius Jasaitis.

Tryliktoji Kuršių nerijoje gimusio Martyno Liudviko Rėzos vardo kultūros ir meno premija Jūratei Bučmytei ir Albertui Krajinskiui Neringos savivaldybės tarybos sprendimu buvo skirta už Kuršių nerijai ir Mažosios Lietuvos (Prūsų Lietuvos) kultūros tradicijai reikšmingą, aktyvią ir kūrybišką veiklą, už išliekamąją vertę turinčius šiuolaikinio meno kūrinius, etninės kultūros ir paveldo puoselėjimą, kultūros ir meno iniciatyvas, populiarinančias Kuršių neriją ir prisidedan-

Įteikta tryliktoji Liudviko Rėzos premija

čias prie kultūrinio turizmo plėtros, taip pat edukacinę veiklą.

Ceremonijos metu Jūratė Bučmytė pristatė kūrybinio kelio istoriją, dalinosi šiandienos nuotaika bei tarė jautrius, visai Neringos bendruomenei skirtus padėkos žodžius.

„Džiaugiamės gaudami Martyno Liudviko Rėzos kultūros premiją. Už ją turime būti dėkingi labai daug kam. Nieko gyvenime nėra atsitiktinio – mūsų kūrybinis kelias pilnas keistų sutapimų ir paradoksų. Ši tryliktoji Martyno Liudviko Rėzos kultūros premija yra visų mūsų ir jūsų, neringiškių, ir visai kaip su Kuršių nerija susijusių žmonių premija. Jūs visi esate, buvote ir būsite mūsų mokytojai. Ačiū jums – mūsų pakeleiviams – šiame nuostabiame kelyje“, – mintimis dalinosi architektė, dailininkė Jūratė Bučmytė. Tuo tarpu Albertas Krajinskas neslėpė jaudulio ir tarė, kad už visą kartu nueitą kelią esantis be galo dėkingas Jūratei.

Ceremonijos metu muzikinius kūrinius, M. L. Rėzos surinktas pamario krašto dainas atliko

Premijos laureatai Jūratė Bučmytė ir Albertas Krajinskas.

Liudviko Rėzos kultūros centro folkloro ansamblis „Aušrinė“ ir Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro „Agila“ folkloro ansamblis „Giedružė“.

Dailininkų kandidatūrą premijai gauti pateikė Liudviko Rėzos kultūros centras, kandidatūrai pritarė šio centro kuratoriumas, akcentuojant menininkų indėlį į tarptautinę Kuršių nerijos vardo ir kultūrinės tradicijos sklaidą parodų, leidinių ir kitomis formomis. Savo kūry-

boje menininkai atspindi vietovės dvasią, jų kuriami paveikslai apie krikštus, kurėnus, vėtrunges ir gyvenamuosius namus puošusius žirgelius pasakoja Kuršių nerijos istoriją, o šviečiamoji veikla supažindina su vietinių gyventojų tradicijomis, papročiais.

Šie menininkai neapsiriboja tik parodomis, jie yra ir knygų iliustratoriai, veda viešas paskaitas, rengia seminarus, stengdamiesi menininko žvilgsniu perteikti meilę šio krašto grožiui. Praėjusios vasaros pabaigoje neringiškius ir Neringos svečius nudžiugino vienas ryškiausių Neringos – Lietuvos kultūros sostinės renginių – tai opera-triptikas „Neringa“, kuriam scenografiją ir sceninius kostiumus taip pat sukūrė būtent šie dailininkai. Jie yra ir tarptautinio kamerinio festivalio „Kuršių nerija“ vizualinių sprendimų kūrėjai, be to, daug konsultavo Neringos – Lietuvos kultūros sostinės prekės ženklo atrankos ir kūrimo procese.

*Liudviko Rėzos kultūros centro
informacija ir nuotraukos*

Renginio akimirka.

Gyvenimas, atiduotas nesenstančiai liaudies muzikai

Muzikologė, tradicinės muzikos atlikėja, folkloro tyrinėtoja, rinkinių autorė ir pedagogė dr. Dalia Vaicenavičienė gerai žinoma ir kaip Mažosios Lietuvos krašto dainų atlikėja ir populiarioja. Apie savo kūrybinę veiklą ji mielai sutiko papasakoti ir mūsų skaitytojams.

- Esate kilusi iš Utenos krašto, nors nuo trejų metų gyvenate Vilniuje. Kas lėmė Jūsų pasirinkimą studijuoti B. Dvariono ir J. Tallat-Kelpšos mokyklose ir visą gyvenimą susieti su muzika?

- Muzika man rūpėjo nuo mažumės. Dainuodavo šeimoje per įvairias šventes ar šiaip savo malonumui. Mano mama, pradinių klasių mokytoja, taip pat vis man dainuodavo visokias vaikiškas daineles, o aš noriai kartodavau ir tuo džiaugdavausi. Močiutė turėjo labai gražų balsą, net solo giedodavo Tauragnų bažnyčioje, o su pavasarininkių chorą 1930 m. dalyvavo pirmojoje Dainų šventėje Kaune. Darželyje muzikos vadovė buvo labai linksma ir kūrybinga, visi noriai ir smagiai dainavom.

Greit panorau lankyti muzikos mokyklą, groti pianinu, dainuoti chore. O muzikos – tautų, stilių, paskirties įvairove mane sudomino netradiciškai muzikos istorijos pamokas vedanti mokytoja K. Kuzmaitė – B. Dvariono muzikos mokyklos „legenda“. J. Tallat – Kelpšos aukštesniojoje mokykloje mokiausi muzikologijos. Tuo metu itin susidomėjau folkloru, įsiliejau į puikų tuomečio Vilniaus inžinerinio statybos instituto ansamblio gretas – keliavom, dainavom, grojom, rinkom folklorą – tiesiog juo „sirgom“ – tokioj jaunystėj.

Muzikos akademijoje tęsiau muzikologijos studijas, pasirinkau folkloro specializaciją baigiamajam darbui rašyti. Lietuvių liaudies pasakų su dainuojamaisiais intarpais temą tęsiau ir savo disertacijoje. Šalia muzikologinių studijų nuolat dainavau, grojau kanklėmis, lamzdeliu, koncertavau šurmulingame ir labai pakiliame devintojo ir dešimtojo dešimtmečių folkloro judėjime. Iš ten – brangiausi lig šiol draugai, iš ten ir užtaisas tęsti muzikinio folkloro populiarinimą – dirbti su vaikais ir jaunimu, nuolat gilintis į ypatingai turtingą mūsų palikimą.

- Esate etnomuzikologė, folkloro pedagogė. Kas tai yra etnomuzika, ar jai skiriama pakankamai dėmesio?

- Etnomuzika yra labai didelis, tiesiogiai su žmogaus gyvenimu jo gimtoje aplinkoje, su jo bendruomene susijęs kultūrinės raidos laukas, kuriame žmogus nuo pat užgimimo iki išlydėjimo anapusbėn. Etnomuzika bendruomeniška jausmų kalba, galinti priminti kas mes, kodėl mes tokie ar kitokie. Čia įspausintos išties kartų poetiškos ar kasdienio gyvenimo-išgyvenimo mintys, natūraliai kintančios, atspindinčios bendruomenei ar žmogui svarbius dalykus.

Etnomuzikoje yra įlydytas kiekvienos tautos savitumas, temperamentas, gyvenimo apmąstymai, elgesio didaktika. Etnomuzika visų tautų tradicinėse kultūrose paliesdavo kiekvieną, net jei jie ir nebūdavo aktyvūs jos atlikėjai. Man, muziką mylinčiai ir ją vertinančiai muzikei atrodo, kad ir šiandien taip natūralu prisijungti su savu balsu prie jos sklaidos, atgaivinimo, nes tai sava, artima ir

D.Vaicenavičienė dažnai atlieka Mažosios Lietuvos dainas.

Algio Vaškevičiaus nuotr.

labai turtinga. Tik tam turtui pažinti, perimti ar kūrybingai jį tęsti, nutrūkus natūraliai tradicijai, reikia daug pastangų.

Deja, muzikiniam folklorui, kaip ir visai etninei kultūrai, yra skiriamas labai mažas dėmesys tiek vidurinėse mokyklose, tiek auštosiose, tiek bendresniuose kultūros renginiuose. Dažnai tai nepailstančių entuziastų triūsas, stengiantis etnine muzika sudominti vaikus, jaunus žmones ar miestų, miestelių švenčių dalyvius, supažindinti su jos autentiškais formomis užsienio svečius.

Esant folkloro bendruomenės renginiuose, didesniame bendraminčių būryje, tikrai galime pasidžiaugti, kad skamba daug liaudies dainų, šokami šokiai, dėvimi tradiciniai kostiumai, leidžiami dainynai, tačiau kitokiuose susibūrimuose liaudies daina vis dar labai reta viešnia, žmonės nenoriai jungiasi dainuoti, nebemoka net pačių populiariausių liaudies dainų žodžių – nebent „Du gaidelius“ iš vaikystės gerai atmena.

Liūdina ir piktina, kad dar daug dar yra nusistatymo, kad liaudies muzika – neaktualios senienos. Bet kultūroje daug senienų – klasiškinėje muzikoje irgi daug senienų, bet noriai klausoma jų tėkmių,

mėgaujamasi jų sukeliamomis emocijomis, nediskutuojame dėl vertės ar pastangų tai atlikti.

- Renginiuose dažnai atliekate Mažosios Lietuvos muziką, dainas, buvote su savo studentais paruošusi specialią programą, kurios metu pristatinėjote ir Kristijoną Donelaičių. Kaip gimė idėja tai parengti?

- Mažosios Lietuvos dainos yra ypatingos. Jų nėra daug išlikę, daugiausiai vartomi yra Liudviko Rėzos ir Christiano Barčo dainų rinkiniai. Jų melodijos ir tekstai skiriasi nuo kitų Lietuvos regionų. Ypač įvairios Mažosios Lietuvos dainų dermės, dažnai dainos platesnės apimties, skamba įmantrus vienbalsumas. Žodžiuose girdime ir žvejų gyvenimo atspindžius, paminėtas konkrečias to krašto vietas, kiek kitokią jaunimo, meilės dainų poetiką, savitesnes mažybinės formas.

Ypatingai jautriai jos skamba pritariant kanklėmis, kuriomis buvo muzikuojama ir šiame krašte. Esu laiminga, kad pažintis su Mažosios Lietuvos dainomis prasidėjo Evaldo Vyčino vadovaujame „VISI“ ansamblyje. Dainavome, kankliavome, koncertavome. Yra išleista šio kolektyvo atliekamų L. Rėzos dainų kompaktinė plokštelė.

Vadovaudama Vilniaus kolegijos jaunimo kolektyvui „Žel-

Festivalyje „Skamba skamba kankliai“ D.Vaicenavičienė dainavo su dukra Liucija.
Nuotraukos iš pašnekovės albumo.

muo”, norėjau studentus supažindinti su kuo įvairesniu Lietuvos folkloru, kuo daugiau sieti etnokultūrinio kontekstu ar istorine aplinka. Taip gimė programa, kurioje buvo skaitomos ištraukos iš Kristijono Donelaičio „Metų” apie vestuves. Jas keitė tai tematikai artimos Mažosios Lietuvos dainos. Ne viena studentė dėl šios programos išmoko groti kanklėmis. Programos ruošimo metu domėjomės K. Donelaičio laikmečiu, Mažosios Lietuvos tra-

diciniais rūbais, pagal galimybes stengėmės apsirėdyti.

- Kur rodėte savo programą, kas buvo jos žiūrovai ir kaip šie pasirodymai buvo priimti?

- Šią programą rodėme Vilniaus Kirtimų kultūros centre, o dainų pluoštus atlikdavome savo koncertuose, folkloro festivaliuose. Smagu, kai žiūrovai džiaugiasi parengtomis programomis, ploja, atneša gėlių, domisi pasirinkimo motyvais, tačiau didžiausias pasiekimas, mano galva, yra tai, kad nemažas būrys jaunų žmonių išmoko šias dainas mintinai, pažino jų melodijas ir tekstus, tai tapo gražia ir prasminga jų kultūrine patirtimi.

- Dalyvavote pernai lapkričio 30-ąją minint Tilžės Akto sukaktį Seimo lankytojų centre, ten pritardama kanklėmis atlikote Liudviko Rėzos dainą „Jau aušta aušrelė” ir kitus kūrinius. Kuo jus žavi L. Rėzos dainos, ar dažnai jas tenka atlikti?

- Man L. Rėzos dainos labai artimos. Jas nuolat dainuoju, kank-

Vilniaus kolegijos folkloro ansamblis „Želmuo” po Mažosios Lietuvos dainų ir K. Donelaičio „Metų” programos.

liuju, moku jų daug mintinai. Aš jas laikau mūsų folkloro aukso fondu, kur daug savitų spalvų – ypač ir šiandien artimo graudaus liūdesio, ypatingai jautrios poetikos. Jei noriu parodyti muzikavimą tradicinėmis kanklėmis ar supažindinti su lietuviškų dainų įvairove, visada dainuoju pritarinama kanklėmis po keletą Mažosios Lietuvos dainų.

- Visi šeši jūsų vaikai, nors nėra profesionalūs muzikai, susiję su muzika, o du broliai Julius ir Andrius yra įkūrę žinomą folk grupę „Kūjeliai“. Ar, jūsų nuomone, liaudies muzika įdomi jaunimui, ar dažnai ji atliekama jaunų žmonių ir kas tai lemia?

- Visada yra jaunų žmonių, kuriems liaudies muzika įdomi, artima. Aš juk irgi ja „susirgau“ būdama penkiolikos – šešiolikos metų. Savo vaikams pradėjau dainuoti nuo pat pirmų dienų – lopšines, dainas, žaidinimus ir t.t. Vėliau mokiau juos pačius dainuoti ir stengiausi, kad ir kitiems tai parodytų – juk smagu, žaisminga, gali jungtis prie tokio muzikavimo visi.

Dainuodavome keliaudami, švęsdami ir šeimos, ir įvairias bendruomeniškas šventes. Jei neskamba dainos, tokia bendrystė man yra tarsi be emocijų, be giluminio sugaudimo. Džiaugiuosi, kad meilė etnomuzikai palietė visus šešis vaikus. Aktyviai muzikuojantys Julius, Andrius ir Liucė noriai uždainuoja liaudies dainas ir savo koncertuose, įtraukia liaudies muzikos skambesį į savo kūrybą, tuo dalinasi tarp jaunimo, taip dėkoja protėviams už turtą, tampantį visų mūsų turtu tik tada kai jį prikeliame būti gyvu – būti girdimu, matomu ir bendru. Liucijos dzūkiška daina „Už ežero ugnys dega“ YouTube yra labai žiūrima ir klausoma, turi apie 150 tūkstančių peržiūrų, ir tai labai džiugina.

Marijampolės „Rotary“ klubas ir šiemet parėmė žurnalo leidybą

Apie K. Donelaičio draugijos veiklą pasakoja jos pirmininkas G. Skamaročius.

Algis Vaškevičiaus nuotr.

Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius ir „Donelaičio žemės“ žurnalo redaktorius Algis Vaškevičius vasario 24-ąją buvo pakviesti į Marijampolės „Rotary“ klubo susirinkimą. Jo metu G. Skamaročius papasakojo klubo nariams apie draugijos vykdomą veiklą, apie jau nuveiktus ir dar planuojamus darbus lietuvybės labui. Pirmininkas taip pat padėkojo klubui už praėjusiais metais skirtą finansinę paramą žurnalo „Donelaičio žemė“ leidybai.

Redaktorius A. Vaškevičius papasakojo, su kokiais iššūkiais susiduriama leidžiant žurnalą, kokias kliūtis tenka įveikti, kad leidinį skaitytų ir Karaliaučiaus krašto lietuviai. Redaktorius pasidžiaugė, kad leidinys yra laukiamas ir skaitomas, kad jam pasiūloma daug įdomių ir vertingų publikacijų, kad sulaukiama gerų atsiliepimų.

Marijampolės „Rotary“ klubo

garbės narys Vytautas Gaulia, savo gyvenime daug dėmesio skyęs Mažajai Lietuvai, suorganizavęs daugybę išvykų į Karaliaučiaus kraštą ir į Tolminkiemyje esantį Kristijono Donelaičio memorialinį muziejų kalbėjo apie tai, kaip svarbu puoselėti lietuvybę tame krašte, palaikyti vietos lietuvius, kurie susiduria su daugybe sunkumų. Jis džiaugėsi, kad „Donelaičio žemės“ žurnalas šiemet švęs jau 30 metų sukaktį, kad jis yra rengiamas būtent Sūduvos sostinėje Marijampolėje. Jis kvietė klubo narius ir šiemet palaikyti žurnalo leidybą.

Džiugu, kad kovo 24-ąją vykusio susirinkimo metu „Rotary“ klubo nariai apsisprendė ir šiemet paremti žurnalo leidybą 500 eurų suma. Kaip ir ankstesniais metais žurnalas šiemet pasieks savo skaitytojus keturis kartus.

DŽ informacija

A. Baranausko gimtadienio minėjimas Seinuose

Seinuose sausio 17 dieną 187-ojo gimtadienio proga pagerbėme poetą ir vyskupą Antaną Baranauską jo ir Kristijono Donelaičio poemų eilėmis, pasveikinimais, mūsų visų atvykimu, telkimusi, bendradarbiavimu.

Minėjimą organizavo Kristijono Donelaičio draugija, vysk. A. Baranausko fondas „Lietuvių namai“ Seinuose ir Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykla.

Abu mūsų literatūros klasikai buvo artimos aplinkos ir dvasinio pasaulio, bet kartu įtakojami reikšmingų ilgalaikių skirtumų. Jų gyventų valstybių struktūros ir atstovautos konfesijos šimtmečiais kibirkščiavo, praicityje trukdė lietuvių tautai susijungti į vieningą Lietuvą.

Paminėjimo metu svarbiausiu buvo jų ir mūsų bendrumai, pirmiausiai - vienijantis priklausymas ir savęs skyrimas lietuvių tautai, kalbai, panašioms gyvenimo vertybėms.

Šis susitikimas - tai ir lietuvių kūrėjų atminties paveldo bei šiandieninės kultūros puoselėjimas, mūsų tautiečių bendrumo bylojimas visų pirmiausiai etniniuose gimtuosiuose kraštuose. Tai ir brėžiama kryptis Lietuvos Respublikai rinktis lietuvius telkiančios savigarbios ateities politiką.

Minėjimo pradžioje sveikinimo žodžius tarė Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius ir Lietuvos Respublikos konsulato Seinuose vadovas, ambasadorius Genadijus Mackelis.

Šiuos žodžius poetiškai papildė Seinų lietuvių „Žiburio“ moksleiviai deklamavę eiles iš A. Baranausko poemos „Anykščių šilelis“ bei K. Donelaičio draugijos narė marijampolietė Nijolė Kvietkauskienė, deklamavusi K. Donelaičio

Renginio svečias – naujasis konsulato vadovas G. Mackelis (ketvirtas iš dešinės).
Rengėjų nuotr.

kienė, deklamavusi K. Donelaičio poemos „Metai“ eiles.

Dėl karantino suvaržymų praėjusių metų lapkričio 30 dieną, Vilniuje minint Mažosios Lietuvos (Tilžės) Akto sukaktį (103 metai) nepavyko įteikti vieno iš apdovanojimų K. Donelaičio medaliu „Širdings brolau“. Jį bei gėles Suvalkų krašto žmogui poetui Sigitui Birgeiliui būtent čia - prie poeto paminklo įteikė Gintaras Skamaročius.

Po susitikimo prie paminklo tradiciškai gėles padėjome ir žvakutes uždegėme prie A. Baranausko kapo Seinų bazilikoje.

Kalbėjomės ne tik prie paminklo, bet ir konsulate Seinuose. Jo naujasis vadovas čia mus pakvietė aptarti tolesnio bendradarbiavimo galimybes. Ambasadorius prieš mėnesį į Seinus atvyko iš diplomatinės tarnybos Gardine, tad etninių kraštų lietuvių bendruomenių specifiką pažįsta. Tiesa, Suvalkų krašte ji gerokai skiriasi nuo Gardino aplinkos, taigi buvo apie ką pasikalbėti, geriau pažinti. Bendrų planų ir darbų ateičiai daug.

Kristijono Donelaičio draugijos informacija

Mažosios Lietuvos draugijos ir fondo

Balandžio 1-ąją Jungtinėse Amerikos Valstijose, Čikagoje gyvenantis kunigas ir poetas, Mažosios Lietuvos fondo bei draugijos vadovas, Čikagoje veikiančios ir šiemet įkūrimo 90-metį mininčios Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkas, kelių poezijos knygų autorius Valdas Aušra mini savo gimimo 60-metį.

Vasario pabaigoje V. Aušra trumpai viešėjo gimtinėje, čia keturių susitikimų su skaitytojais metu pristatė savo naujausią poezijos knygą „Chronos ir Kairos“, taip pat dalyvavo Vilniaus knygų mugėje, kur buvo pristatyta ir ši, ir dar viena jo knyga – poezijos rinkinys „Kas buvo užrašyta va-

kar” (išleido “Kauno laiptai”).

V. Aušra jau daug metų yra labai aktyvus Mažosios Lietuvos bičiulis. Jo vadovaujamo Mažosios Lietuvos draugijos ir fondo parama Mažajai Lietuvai Karaliaučiaus (Kaliningrado) krašto lietuviams yra tiesiog neįkainojama. Apie tai kalbėjo ir V. Aušrai dėkojo jo knygos pristatyme Birštone apsilankęs Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius. Šis fondas ir praėjusiais metais, ir šiemet taip pat parėmė žurnalo “Donelaičio žemė” leidybą.

V. Aušrai Birštone dėkojo ir viešosios įstaigos Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės direktorius Sigitas Šamborskis, savo kalboje pabrėžęs, kad be Čikagoje veikiančios draugijos paramos daugelį kultūrinių renginių – parodų, festivalių, švenčių nebūtų pavykę surengti. Tą ne kartą yra sakęs ir Karaliaučiaus krašto lietuvių mokytojų asociacijos vadovas Aleksas Bartnikas.

“Mažajai Lietuvai padedame pagal galimybes. Mūsų draugijos nariai sensta, daugelis jų jau garbaus amžiaus, surinkti ženklėnę sumą aukų yra sudėtinga. Kai buvome finansiškai stipresni, tai projektams Karaliaučiaus krašto lietuviams remti galėdavome skirti net iki 20 tūkstančių dolerių per metus, o dabar tos galimybės daug menkesnės, bet vis tiek stengiamės padėti”, - pasakojo Birštone susirinkusiems žmonėms V. Aušra.

Naujojoje savo knygoje “Chronos ir Kairos” jos autorius apmąsto kasdienį, paprastą gyvenimą, buitį, dorybes ir nuodėmes, pastebi gamtos grožį, kreipiasi į artimuosius ir tolimuosius. Jo meditacinėje lyrikoje daugybė klausimų, jų gal net daugiau nei atsakymų. “Esu žmogus – esu / sukurtas pa-

pirmininkas Valdas Aušra mini 60-metį

Kunigui už nuolatinę paramą dėkoja VšĮ Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės direktorius S. Šamborskis (kairėje).

gal / atvaizdą ir panašumą / pagal paveikslą Dievo“, - eilėraštyje „Esu“ rašo autorius.

Poetas, prozininkas Alvydas Šlepikas pastebi, kad V. Aušros kūryba yra sakralinė poezija gryniausia savo forma - “gamtos, kasdienybės, apčiuopiamo, matomo pasaulio meditavimas, kiekviename būties ir buities reiškinyje, blyksnyje, trupinyje ar trupmenoje matant Jo veikimą, transcendencijos šviesą. Eilėraščiai susipina, vienas kitą papildo, temos teka iš vieno teksto į kitą.

Kalbėjimas kartais pasiekia maldos intensyvumą, kartais artėja net prie himniško psalmių skambesio, bet dažniausiai poetas mums kalba tyliai, tarsi guosdamas, o kartu dėkodamas už šį pasaulį, už kiekvieną jo mirksnį, nušviečiantį mūsų gyvenimus.“

Birštone savo kūrybos gerbėjams V. Aušra papasakojo ir apie savo ganytojišką veiklą – per pandemiją jis pamokslus transliavo “Facebook” paskyroje, ir tai ne vieną jau garbaus amžiaus parapijietį paskatino geriau susipažinti su kompiuteriais bei internetu.

Dauguma tų parapijiečių, pasak kunigo, jau sulaukę 80-86 metų amžiaus, ir jiems tie pamokslai labai svarbūs.

Turi kunigas ir kitos veiklos – prie parapijos dar 2003 metais buvo įsteigtas vaikų darželis, kitamet minėsiantis 20-mečio sukaktį. Dabar jį lanko 12 vaikų, darželis galėtų priimti jų ir daugiau, iki

dvidešimties. Su vaikais dirbama pagal lietuvišką “Vėrinėlio” ugdymo programą, jie noriai lanko užsiėmimus, yra geri kontaktai su vaikų tėvais.

“Tai toks tas mano gyvenimas – gyvenu tarp “čia” ir “ten”, nuolat esu tarp Lietuvos ir Amerikos. Dabar, po mamos mirties į Lietuvą atvykstu rečiau, 2020 metais dėl koronaviruso pandemijos gimtinėje visai nesilankiau, pernai buvau vieną kartą atskridęs, šiemet nusimato dar viena kelionė į Lietuvą, kai vasarą vyks giminės susitikimas, norime pastatyti paminklą karo metais žuvusiems giminaičiams”, - pasakojo poetas.

Kūrėjas turi nemažai ateities planų, darbų, ir kartais net sunku įsivaizduoti, kaip V. Aušra viską suspėja padaryti. Tad jubiliejaus proga norisi jam linkėti tokios pat energijos, sveikatos ir tolesnių kilnių darbų, kurių rezultatais daugelis galime pasidžiaugti.

DŽ informacija

V. Aušros autografas Birštone K. Donelaičio draugijos pirmininkui G. Skamaročiui.

Algio Vaškevičiaus nuotraukos.

Pedagogas ir vertėjas Ernestas Martynas Kavolis

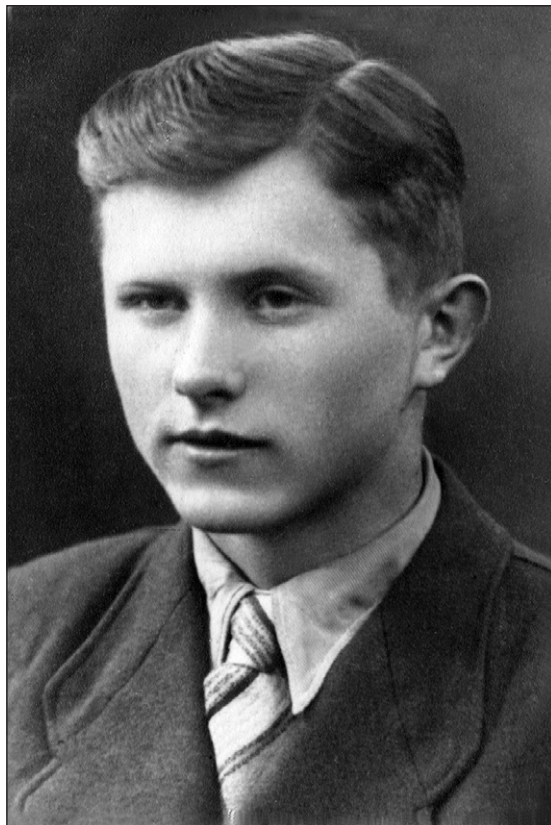
(100-osios gimimo metinės)

1922 m. sausio 6 d. Stonaičiuose (Saugų valsčius, Šilutės / Šilokarčemos apskr.) gimė Ernestas Martynas Kavolis – pedagogas, visuomenės veikėjas, spaudos bendradarbis, vertėjas.

E. M. Kavolis (Ernst Martin Kawohl) augo ūkininkų Martyno ir Anės Kavolių šeimoje. Nuo 1925 m. su tėvais jis gyveno Eglynų kaime, Plikių parapijoje, Klaipėdos apskrityje. Pradžios mokyklą lankė Jakšuose, vėliau mokslus tęsė Spartesniojoje gimnazijoje Klaipėdoje.

1938 m. E. M. Kavolis įstojo į Tauragės mokytojų seminariją, kurioje studijavo apie trejus metus. 1941 m. pradžioje iš sovietų okupuotos Lietuvos „repatriavo“ į Vokietiją. Nuo 1942 m. dvejus metus mokytojavo vokiečių pradžios mokykloje Varšuvoje. 1944 m. vedė iš Veinheimo prie Bergštrasės (Badenas-Viurtembergas) kilusią vokietaitę Hedvigą Brunhildą (g. Kreis, 1923–2012), šeima susilaukė dviejų dukterų ir sūnaus.

1944 m. mokytojas E. M. Kavolis buvo pašauktas į Vokietijos kariuomenę, netrukus pateko į nelaisvę Prancūzijoje. Paleistas 1948 m. Grįžęs pas šeimą ir išlaikęs antruosius mokytojo egzaminus, jis 1948 m. gavo mokytojo vietą Veinheimo priemiestyje Liucelzachsene, po to Oberflockenbache, vėliau mokytojavo Odenalde ir Hedesheime. Nuo 1954 m. iki mirties dvidešimt ketverių metų dirbo pradžios mokyklos vedėju Miukenloche prie Nekarge miundo. 1959 m. E. M. Kavoliui galiausiai pavyko iš Klaipėdos krašto parsikviesti tėvus. Vakarų Vokietijoje įsikūrė ir jo brolis bei sesuo.

Ernestas „Rimtis“ Martynas Kavolis, 1938 m. Nuotrauka iš bendramokslio Viliaus Bendiko albumo, publikuota Mažosios Lietuvos enciklopedijoje.

Laisvalaikiu E. M. Kavolis aktyviai dalyvavo išeivijos veikloje, Vokietijos visuomenėje siekė skleisti žinią apie Lietuvą, buvo Vokiečių ir lietuvių literatūros draugijos vicepirmininkas.

Jis artimai bendradarbiavo su Heidelberge gyvenusiu vokiečių poetu bei vertėju dr. Hermanu Budenzygu (1893–1976), kuris nuo 1955 m. buvo Adomo Mickevičiaus draugijos Vokietijoje pirmininkas, 1956–1974 m. redagavo draugijos leidinį „Mickevičiaus sąsiuviniai“ („Mickiewicz–Blätter“). Vokiečių baltistas prof. Viktoras Falkenhanas (1903–1987) paskatino He. Budenzygą domėtis Lietuva. Taip 1964–1965 m. H. Budenzygas leidinyje „Mickevičiaus sąsiuviniai“ paskelbė naują

Kristijono Donelaičio „Metų“ vertimą, dedikuotą „Lietuvos valstiečiams, kurie Pirmojo pasaulinio karo metais manimi pasitikėjo“. 1966 m. Miunchene K. Donelaičio „Metai“ išleisti atskira iliustruota knyga, leidimas pakartotas 1970 m. Leipcige. Rengiant šį darbą, H. Budenzygo dešinioji ranka buvo E. M. Kavolis, taipogi talkinęs H. Budenzygui į vokiečių kalbą verčiant bei leidžiant Dionizo Poškos „Mužiką Žemaičių ir Lietuvos“ ir Antano Barausko „Anykščių šilėlių“. E. M. Kavolis į vokiečių kalbą išvertė ir kitų lietuvių autorių kūrinį, kurie spausdinti „Mickevičiaus sąsiuviniai“ puslapiuose.

1977 m. Ernestui Martynui Kavoliui leista atvykti į Lietuvą, pavyko aplankyti ir tai, kas dar buvo likę iš tėvų sodybos...

Sulaukęs vos penkiasdešimt šešerių, mokytojas E. M. Kavolis netikėtai mirė 1978 m. balandžio 23 d. Heidelbergo universiteto klinikoje, ištiktas širdies smūgio po šlaunikaulio operacijos. Balandžio 26 d. jis palaidotas šalia tėvų Miukenlocho kapinėse. Laidotuvių apeigoms vadovavo vietinės evangelikų parapijos kunigas Manfredas Beyeris ir išeivijos lietuvių evangelikų liuteronų kunigas Fricas Skėrys iš Manheimo, pažinojęs velionį dar nuo Tauragės seminarijos laikų. Laidotuvėse dalyvavo daugiau nei du šimtai žmonių, prie karsto garbės sargybą ėjo tautiniais drabužiais pasipuošę Vasario 16-osios gimnazijos mokiniai, atsisveikinimo žodžius tarė valdžios ir visuomeninių organizacijų atstovai.

Kęstutis Pulokas

Nebijokime Mažosios Lietuvos pavadinimo

Maskvoje leidžiamos visuotinės Rossiskaja enciklopedija (Rusijos enciklopedija) 17-tame tome (2010 m.) yra išspausdintas straipsnis Litva Malaja (Mažoji Lietuva). Pastebiu, kad netgi Karaliaučių (vok. Königsberg, dab. rus. Kaliningrad) dauguma tyrėjų priskiria Mažajai Lietuvai. Minėtas straipsnis yra išsamus ir objektyvus, kitaip tariant, be jokio politikavimo, ideologizavimo. Maskviečiai „nebijo“ ir nevengia Mažosios Lietuvos kaip etnoteritorinio, etnokultūrinio, etnotautinio autochtonų lietuvių krašto.

Mažąją Lietuvą, Prūsų Lietuvą (Klein Litauen, Preussisch-Litauen) šis kraštas vadinamas jau Prūsijos vokiečių istoriografijoje nuo XVI a. pradžios, žlugus agresyviai Vokiečių ordinui ir susikūrus pasaulietinei Prūsijos kunigaikštystei bei 1517 m. prasidėjus Prūsijoje religiniam sąjūdžiui Reformacijai (paplito liuteronybė). Dėl to, kad galima būtų atskirti, apie kurią Lietuvą kalbama - Didžiąją arba Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę ar Mažąją Lietuvą, Prūsijos kunigaikščiai, o nuo 1701 m. karaliai, kreipdamiesi į lietuvininkus jų gimtąją kalbą, visad varė terminą Mažoji Lietuva, Prūsų Lietuva arba tiesiog Lietuva (Litauen). Taip buvo šimtmečiais.

Tas terminas paplito ir lenkų, rusų (Malaja Litva, Pruskaja Litva), anglų, flamandų ir kitų šalių bei kraštų istoriografijoje. Juk lietuvininkai (nuo XIX a. vadinti ir mažlietuviais) iki XVIII a. pradžios, 1709–1711 m. Didžiojo maro ir Didžiosios vokiškosios kolonizacijos lietuviškiausioje Lietuvos provincijoje (Provinz Litauen; Klaipėdos, Ragainės, Tilžės ir Įsruties apskritys) sudarė per 90 % visų gyventojų. Ilgainiui

Dr. Algirdas Matulevičius
 Istorikas, enciklopedistas,
 Lietuvos žurnalistų sąjungos narys

vyko lietuvininkų akultūracija ir asimiliacija bei prievartinė germanizacija. Jie tam visaip priešinosi, o 1923 m. įvyko laimėtas sukilimas ir Klaipėdos krašto susigrąžimimas.

Kiek man žinoma, Rusijos enciklopedijos redakcijoje daugiausia dirba sąžiningi mokslininkai: daktarai, profesoriai, akademikai. Aš pats dirbau Lietuvos enciklopedijų redakcijose 43 metus; mes, enciklopedistai, bendravom su maskviečiais. Stengėmės sakyti ir rašyti istorinę tiesą – netgi sovietinės okupacijos metais (su privalomomis sovietizmo išimtimis).

Gaila kai kurių Karaliaučiaus veikėjų, ideologų ir šiaip mažaraščių, kurie baisiai bijo ir nekenčia netgi Mažosios (Prūsų) Lietuvos termino. Esą nebuvo tokios Mažosios Lietuvos. Kai kuriuos lietuvius tyrėjus jie žemina, Rusijos Federacijos valdžia uždraudžia įvažiuoti į šį kraštą, pagrindinę Mažosios Lietuvos dalį. Pavyzdžiui, aš daugelyje ekskursijų pasakodavau apie to krašto lietuviškumą, sukurtą aukštą kultūrą, lietuvių literatūros lobius, kokių nesukūrė arba sukūrė vėliau (dėl carinės imperialistinės Rusijos žiaurios tautinės priespaudos) didlietuviai. Stebuklas, kokia išvystyta civilizacija

gyvavo tokiam mažame krašte.

Yra ir Karaliaučiuje raštingų, sąžiningų, objektyvių asmenybių (pavyzdžiui, rusų rašytojas, visuomenės veikėjas, parašęs apie kraštą knygą tolerantiškasis Borisas Bartfeldas, lietuvių visuomenės veikėja, poetė, genialiojo Kristijono Donelaičio poemos *Metai*, Martyno Liudviko Rėzos veiklos ir kūrybos vertėja į rusų kalbą Rūta Daujotaitė–Leonova).

Už nuopelnus lietuvybei R. Daujotaitė–Leonova apdovanojama ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“. Yra ir daugiau šviesulių – lietuvybei daug nusipelnė Karaliaučiaus krašto lietuvių mokytojų asociacijos prezidentas Aleksas Bartnikas, ilgametis kunigas Anupras Gauronskas (pirmasis srityje įsteigtos katalikų parapijos Šventos šeimos bažnyčios Karaliaučiuje, vėliau Tilžėje (Sovetske) klebonas; už nuopelnus lietuvybei ir katalikybei apdovanotas ordinu Už nuopelnus Lietuvai). Jis Karaliaučiaus srityje įsteigė per 20 lietuviškų–rusiškų katalikų parapijų.

Dalis lietuvių kultūros, švietimo ir kalbos puoselėtojų iš valdžios struktūrų susilaukė represijų.

Tai ir tauragietė, 20 metų išdirbusi lietuvių kalbos ir etnokultūros fakultatyvo mokytoja Algaudė Bukontienė, prieš kelerius metus pašalinta iš mokytojos pareigų ir išvaryta iš srities. Į ją taip pat neleidžiama įvažiuoti mokytojams Liucijai ir Jonui Glinskams, Arūnui Urbaičiui, buvusiam Karaliaučiaus krašto lietuvių bendruomenės pirmininkui Sigitui Šamborskiui ir būriui kitų.

Šiems ir kitiems Mažosios Lietuvos tyrinėtojams bei švietėjams draudžiama įvažiuoti į Karaliaučiaus sritį epochoje, kai Europoje atvertos valstybių ir kraštų sienos.

Sukurtas animacinis filmas apie prūsų legendinį vadą Herkų Mantą

Vilniaus Lietuvių namų moksleiviai kartu su Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos studentais bei bendraamžiais iš Karaliaučiaus srities vaikų stovyklos „Palikimas-8“ kūrybinėse dirbtuvėse sukūrė animacinį filmą apie legendinį prūsų vadą Herkų Mantą filmą. Šį filmą režisavo gerai žinomi ir ne vieną filmą jau anksčiau sukūrę Vilniaus animatoriai Valentas Aškiniš ir Jūratė Leikaitė-Aškinienė.

Ruošdamiesi šio filmo kūrimui,

jaunieji menininkai dar praėjusių metų spalio-lapkričio mėnesiais kūrė gyvus piešinius, kurie atskleidžia pagrindinio filmo herojaus gyvenimo ryškiausius epizodus. Iš viso šį darbą atliko net 31stovyklos dalyvis. Dėl sudėtingos padėties, susijusios su koronaviruso pandemija didžioji dalis animacijos technikos užsiėmimų

jaunimui vyko nuotoliniu būdu, ir tik Vilniaus moksleiviai turėjo galimybę kurti gyvai.

Vaikų kūrybos procesą stebėjo bei lydėjo pedagogai Tatjana Pavlova, Elena Vasiljeva, Aira Gurauskaitė ir Anna Timofejeva. Šį filmą lietuvių kalba visi besidomintys gali pažiūrėti YouTube platformoje adresu <https://youtu.be/q5FTc2ahQuA>.

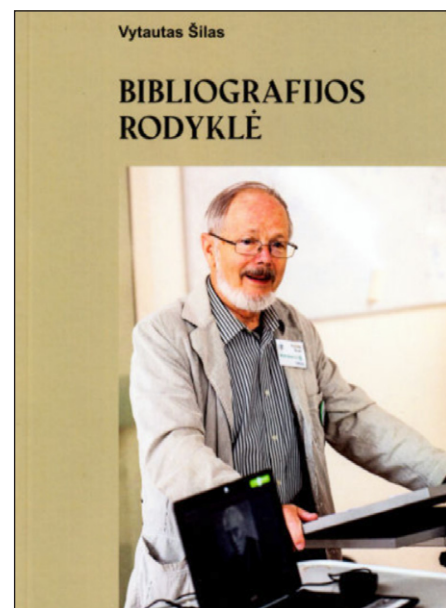
DŽ informacija

Išleista Vytauto Šilo „Bibliografijos rodyklė“

2022 m. vasario 17-ąją Lietuvos Mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje surengtos Vytauto Šilo „Bibliografijos rodyklės“ su-tiktuvės. Renginį vedė kalbininkas Audrys Antanaitis, dalyvavo autorius, ilgametis Mažosios Lietuvos reikalų tarybos pirmininkas V. Šilas, Vrublevskių bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas, akademikas Domas Kaunas ir Lietuvos esperantininkų sąjungos vadovas Povilas Jegorovas.

Naujojoje knygoje yra išsamiai pristatoma Mažosios Lietuvos tyrėjo, esperantininkų judėjimo istoriko ir visuomenės veikėjo Vytauto Povilo Šilo publikacijų lietuvių, rusų, vokiečių kalbomis ir tarptautine esperanto kalba apžvalga nuo 1961 metų iki šių dienų.

Dar studijuodamas Vilniaus universitete V. Šilas ėmė bendradarbiauti užsienio ir Sovietų Sąjungos nelegalioje spaudoje esperanto kalba. Lietuviškai rašyti (daugiausia - esperantininkų vei-

klos tema) jis pradėjo jau baigęs mokslus. Nuo 1980 metų autorius ėmė skelbti medžiagą Mažosios Lietuvos kultūros paveldo klausimais, šia tema bendradarbiavo su Mažosios Lietuvos ir Visuotine lietuvių enciklopedijomis.

Leidinyje taip pat pristatomos ir publikacijos apie patį V. Šilą lietuvių, rusų, vokiečių ir esperanto kalbomis, jo biografijos faktai. Leidinys iliustruotas nuotraukomis iš autoriaus asmeninio archyvo. Taip pat leidinyje pateikiamas V. Šilo lietuvių kompozitorių ir lietuvių liaudies dainų vertimų į esperanto kalbą sąrašas. V. Šilo „Bibliografijos rodyklė“ pravers tiems, kas domisi Mažosios Lietuvos praeitimi ir dabartimi, esperantininkų judėjimo istorija Lietuvoje, kitais esperantininkų veiklos dalykais.

DŽ informacija

Fotoalbumas “Donelaitis. Klaipėda. Sausio 1-oji“ pretenduoja į metų gražiausios knygos vardą

Kovo viduryje Klaipėdos miesto savivaldybės I. Kanto viešosios bibliotekos Pempininkų padalinyje surengtas konkurso „Klaipėdos knyga 2021“ renginys – fotoalbumo „Donelaitis. Klaipėda. Sausio 1-oji“ pristatymas. Šį fotoalbumą išleido „Eglės“ leidykla, o jo sudarytojas yra žurnalistas, poetas ir fotografas klaipėdietis Antanas Stanevičius.

A. Stanevičius daug metų vadovavo dienraščiui „Klaipėda“,

o šiame laikraštyje dar sovietiniu laikotarpiu plačiau pradėta rašyti apie Mažosios Lietuvos istorijos, etnografijos, kultūros problemas, nuo 1996 metų jame buvo leidžiamas dvisavaitis priedas „Gilija“. Nuo 1992-ųjų A. Stanevičius buvo organizacinio komiteto pirmajai lietuvių knygai įamžinti narys, paminklo Klaipėdoje „Vieningai Lietuvai“ (2003 m.) ir kitų iniciatyvų puoselėti pajūrio tradicijas bendramintis.

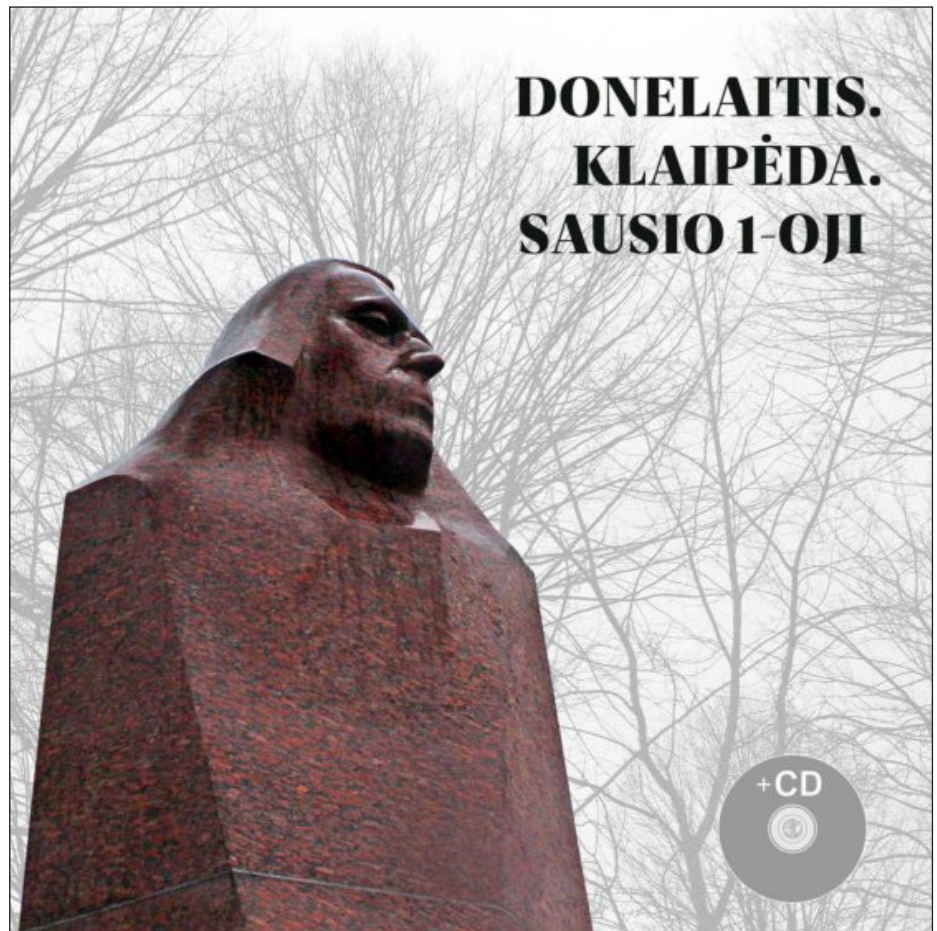
Naujasis fotoalbumas skirtas prasmingai ir romantiškai klaipėdiečių tradicijai kasmet pagerbti Kristijono Donelaičio gimtadienį sausio pirmąją dieną 12 valandą. Sueigos, prasidėjusios dar 1989-aisiais, pastaraisiais metais tampa vis gausesnės, turiningesnės, nors joms buvo sutrukdžiusi koronaviruso pandemija. Knygoje nuolatiniai susirinkimų dalyviai pasisako apie Kristijono Donelaičio reikšmę jiems asmeniškai ir visai Lietuvai.

Fotoalbume taip pat yra kompaktinė plokštelė su Kristijono Donelaičio kūryba, kurią deklamuoja Klaipėdos dramos teatro aktoriai, su Liudviko Rėzos tautosakiniu palikimu, dainuojamu Juodkrantės Liudviko Rėzos kultūros centro folkloro ansamblio „Aušrinė“.

Leidinį redagavo Eglė Zalatoritė, jo leidybą parėmė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Klaipėdos miesto savivaldybė, Klaipėdos „Eglės“ seniūnaitijos bendruomenė, „Dangės“ bendruomenės asociacija.

Į „Klaipėdos 2021 metų knyga“ nugalėtojos vardą iš viso pretenduoja 34 knygos-nominantės. Už labiausiai patikusią knygą iki balandžio 24-osios galima balsuoti interneto svetainėje www.biblioteka.lt. Konkurso užbaigimas ir finalinis akcentas planuojamas balandžio 27-ąją, minint Nacionalinę bibliotekų savaitę.

DŽ informacija

Skaitykime Kristijono Donelaičio „Metus“

Vasaros darbai (Tęsinys. Pradžia Nr.1(226))

- 430 O paskui razbaininks tas, beržinį nutvėręs,
Su kitais draugais pasiritę nugarą skalbė
Taip, kad man kelias nedėlias sirgti reikėjo.
Tai margi daiktai! Kad jau plaukai pasišiausia.“
Krizui taip besiskundžiant, štai pulkai susibėgo,
- 435 Ir visur rėksmai „Šok! Kirsk! Grėbk! Krauk!“ pasidarė.
Tuo laukai kaip skruzdėlynas kribždėti pagavo,
Ir gaspadoriai su bernais šienaudami spardės.
- Rodės man, kad visas sviets, kovot susibėgęs,
Kardus ir šobles į margas nunešė pievas.
- 440 Štai tuojau visur išsišiepusi Giltinė smaugė
Ir visoms lankelėms raudą didžią padarė.
Nes dar daug žiedų tik vos žydėti pradėjo
Ir daugums jų vos savo blogą pumpurą rodė.
Daugel dar visur nei būrų kūdikiai žaidė,
- 445 O kiti jau su žiloms barzdoms svyrinėjo.
Giltinė su dalgiu, nei seną gremždama barzdą,
Būrams tuo visiems visur ištuštino pievas,
Tikt Plaučiūno vieno dar nekrutino sklypo.
Tas nenaudėlis Plaučiūns, pas Kasparą pernai
- 450 Talkoje pavitots, taip baisiai buvo pririšęs,
Kad jis naktį ant tamsių laukų klydinėdams,
Budę naują su dalgiu šukėtu prapuldė
Irgi namo išaušus jau vos vos parsibastė.
Taip jisai paskui, per dieną visą miegodams,
- 455 Pamestų rykų lauke ieškot neminėjo,
Ik po metų vėl šienaut jau putpela šaukė.
Štai Plaučiūns savo dalgio bei budės pasigedo
Ir vaitodams vis ir šen, ir ten bėginėjo,
Ik paskiau, iš papykio beržinį pagavęs,
- 460 Pačią su glūpais vaikais kone numušė smirdas.
- Taip po tam jisai, nesvietiškai prisidūkęs
Ir vienausį kuinpalaikį prastai pažabojęs,
Į Karaliaučių dalgio pirkt tiesiog nukeliavo.
O vei ten, dyvų visokių daug pamatydams
- 465 Ir žioplinėdams vis bei būriškai šokinėdams,
Budę su nauju dalgiu nusipirkt užsimiršo.
Bet ir kuinpalaikį taip jau pas Miką pragėręs,
Pėsčias po dviejų nedėlių vos parsibastė
Ir savo pievą pridergtą (tikt gėda sakyti)
- 470 Šnypšdams ir rėplinėdams vis su pjautuvu kirto.
Bet kaimynai jo rugius jau buvo suvalę,
Ir keli kviečių plyckus pasikepę valgė.
Man dėl to besidvyvjant, štai Kasparo tarnas,
Iš rugių kiaules guinodams, man pasirodė.
- razbaininkas – galvažudys; beržinį – beržo lazda
skalbė – daužė
nedėlias – savaites
margi daiktai – keisti, įvairūs dalykai
- pagavo – pradėjo
gaspadoriai – šeimininkai; su bernais – su samdytais
darbininkais; spardėsi – bėgiojo, įvairiai judino kojas
svietas – žmonės
šobles – kalavijus
- blogą – silpną, mažą
būrų – valstiečių
su žiloms barzdoms – su žilomis barzdomis
- būrams – valstiečiams; tuo – tuoj
- pavitots – pavaišintas
- budę – galąstuvą; šukėtu – ištrupėjusiu
- rykų – įrankių; neminėjo – neatsiminė
ik – iki; putpela – putpelė
budės – galąstuvo
- iš papykio – iš pykčio; beržinį – beržo pagalį
glūpais – kvailais; smirdas – piktadarys;
numušė – užmušė
po tam – po to; nesvietiškai – nežmoniškai
- vei – štai; dyvų – stebinančių dalykų
- budę – galąstuvą
- nedėlių – savaitių
pridergtą – suvytusios žolės prišiukšlintą
- kaimynai jo – jo kaimynai
plyckus – papločius
besidvyvjant – besistebint
guiniodams – gainiodamas, varydamas

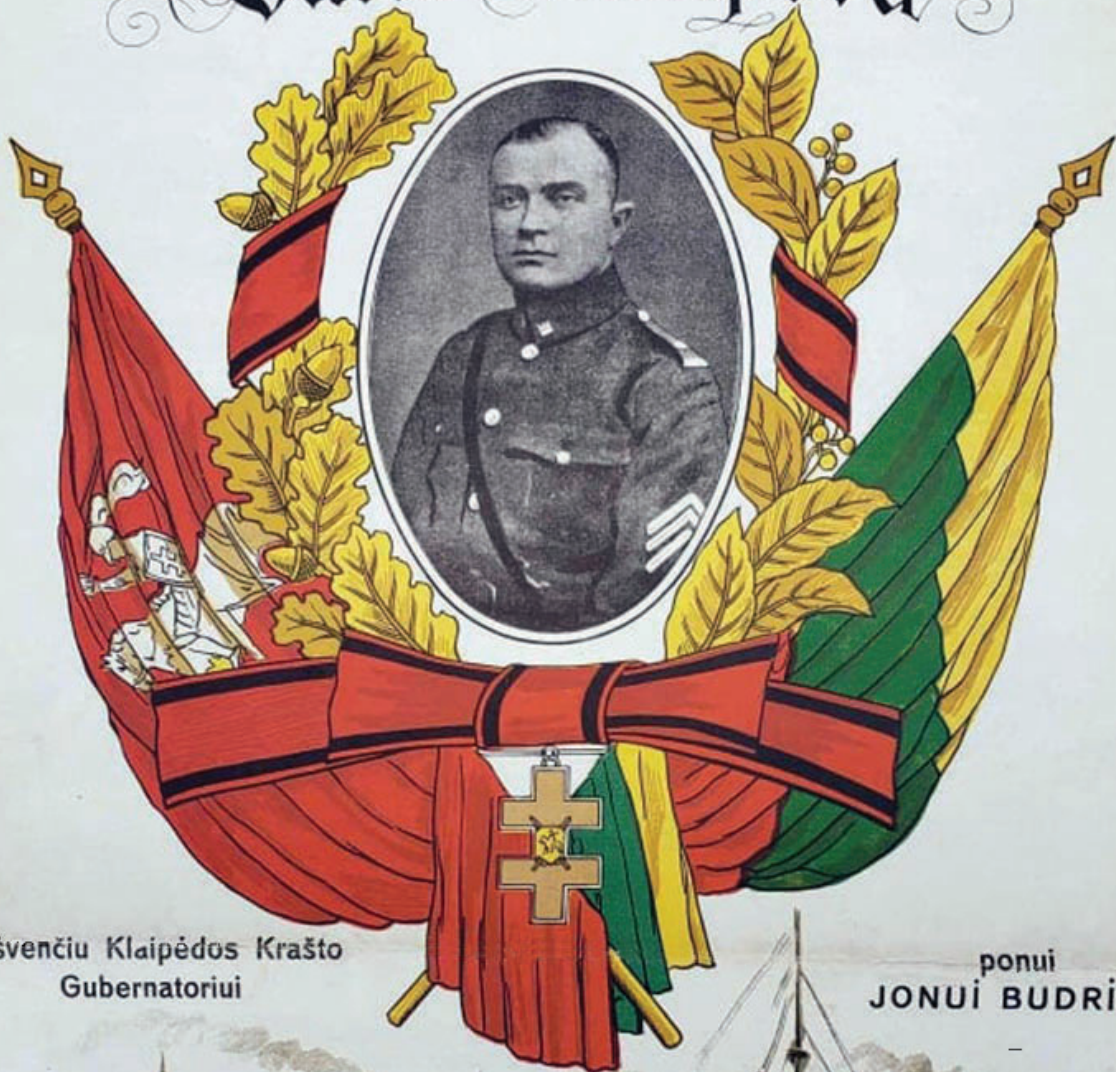
- 475 „Kas tai? – klausiau **ji**, – kieno ta dvylika **paršų**?“
 „**Tič!** – tarė **jis**, – nerėkaut **taip**, tai Kasparo **kiaulės**, **tič!** – tylėk!
O rugiai Plaučiūno, kurs ant pjautuvą **plaka**. ant – antai, aure
Juk žinai, kaip **jis** kasmet **blogai** rėplinėdamas **blogai** rėplinėdamas – nerangiai dirbdamas
Ir nei šūdvalis kribždėdamas **šūde** gyvena.“
- 480 **Ak!** Kad **jau** gaspadorius **pats** vos **gyvs** pasijudin kad – kai; gaspadorius – šeimininkas
Ir nei **utėlė** **kraujų** prisisiurbusi **slenka**,
Ką **jau** **bernas** **veiks**, kad **jam** **jis** **lieps** pasipurtyt? pasipurtyti – smarkiai darbuotis
 „**Ak**, – tarė **Paikžentis**, mokyto **Bleberio** **bernas**, –
Mans **gaidau!** **Nemislyk**, kad **tikt** **mūsų** **ponaičiai** mans – mano; gaidau – brolau, mielasis;
 nemislyk – nemanyk
- 485 **Ant** **česnių** su **jumprovoms** **durnai** šokinėja ant česnių – per vaišes; su jumprovomis – su panelėmis
Ir **aklai** prisisiurbę **būrams** **gėdą** padaro.
Juk ir **būrų** **daug** **jau** **jiems** **prilygt** nesigėdi.
Dingojas, kad **vis** **garbė**, **ką** **garbina** **ponai**,
Ir kad **vis** **kytrums**, **ką** **jie** **pliuškėdami** **plūsta**.
 dingojas – atrodo; garbė – garbingas dalykas
 kytrumas – protingas dalykas; pliuškėdami – plepėdami;
 plūsta – kalba niekus
- 490 **Daug** yr **ponpalaikių**, kurie **kasdien** **įsirėmę**
Kabiar **ir** **varles** **visokias** **svetimas** **ėda**,
O **prisiėdę** **jau** bei **rinčvynio** **prisikošę**,
 įsirėmę – ranką prispaudę prie šono, įsisprendę
 kabiar – ikrus
 rinčvynio – Reino upės apylinkių vyno;
 prisikošę – prisigėrę
Tuo su **kortoms** **ir** **klastoms** **kits** **kitą** **nugauna**.
 tuo – tuoj; nugauna – apgauna
 branyti – sukčiauti
- 495 **Ir** **besišypsojas**, kad **Krizas** **Krizą** **prigauna**.“
 „**Eik**, **nezaunyk** **taip**“, **aš**, **jam** **drąsa** **pasakydams**,
 besišypsojas – šypsosi; prigauna – apgauna
 nezaunyk – nepliaukšk; drąsa – drąsiai
Dyvyjaus **jo** **kalbai**, **tuo** nuo **jo** **nusigrėžęs**.
 dyvyjaus – stebėjau; tuo – tuoj
Sako, **rods**, **mieste**, kad **būrai** **menk’** **išsimano**
 būrai – valstiečiai; menk’ išsimano – prastai protauja
Ir kad **jų** **darbai** bei **būriškos** **budavonės**
 būriškos – valstietiškos; budavonės – statiniai
- 500 **Tikt** **bjauru** **kalbėt** **esą** bei **gėda** **žiūrėti**.
Bet, kas **taip** **šveplen**, tas **būro** **dar** **nepažįsta**.
Vierykit **tikt** **man**, kad **tūls** **vyžas** **užsimovęs**,
 vierykit – tikėkit; tikt – tiktai; tūlas – dažnas, ne vienas
Su **protu** **daugsyk** **apgauna** **didelį** **poną**,
 bėdžius – vargšas
Tikt **nedrįsta** **bėdžius** **vis** kaip **reik** **pasakyti**.
- 505 **Taip** **bedūmojant** **man**, **štai** **vėl** **niūkims** **pasidarė**,
 bedūmojant – begalvojan; niūkimas – mykimas
Rodės **man** **išties**, kad **jaučių** **kaimenė** **bliovė**.
O **štai** **vaikpalaikiai** **Plaučiūno** **parnešė** **plonį**.
 plonį – pabaigtuvių vainiką
 prisirėkia – garsiai prisidainuoja
Žinot **juk**, kaip **mūsų** **lietuvninkai** **prisirėkia**,
 kad – kada; po Jokūbinių – po liepos mėn. 25 d,
 krikščionių šventajam Jokūbui skirtos šventės
Kad **jie** **po** **Jokūbinių**, **jau** **rugių** **nukapoję**,
 plonį – pabaigtuvių vainiką; būriškai – valstietiskai
- 510 „**Plonį** **nešam!**“ **būriškai** **šokinėdami** **suokia**.
Taip ir **vaikpalaikiai** **Plaučiūno** **savo** **tėtačiui**
Garbę su **šiaudų** **kūliu** **padarydami** **rėkė**,
 su kūliu – su surištu rugių gniužulu
Nes **grūdelius** **lauke** **jau** **vėjai** **buvo** **nudaužę**,
Taip, kad **tikt** **šiaudai** **į** **mėšlą** **mest** **pasiliko**.
- 515 **O** **štai** **dar** **raspustą** **jie** **padaryt** **prasimanė**:
 raspustą padaryti – paišdykauti
Merčius su **Lauru** **mergas** **į** **vandenį** **vilko**,
 pasitiešyti (prasimanė) – jausti pasitenkinimą
O **Pakulienė** su **Lauriene** **tuo** **pasitiešyt**:
Vyrus **ir** **vaikus** su **pilna** **milžtuve** **plovė**.
Taip **besidarkant** **jiems** ir **kiauliškai** **besimaudant**,
- 520 **Barniai** su **nesvietiškais** **vaidais** **pasikėlė**.
 nesvietiškais – nežmoniškais
Lauras, **jau** per **daug** **mirkyts**, tuo **piną** **pagavo**,
 tuo – tuoj; piną – tvoros baslį

- O** Laurienė su Pakuliene lopetas ėmės.
Taip besikėsant **jau**, tuo**jaus** Plaučiūns pasirodė
Ir, grečnus lašinių šmotus kožnam padalydams,
525 **Papykius** durnus ir **vaidą** visą nutildė.
O po **tam** savo namą **jau** viernai čestavojęs
- Ir** kaimynus iš visų kampų suvadinęs,
Taip nesvietiškai ir **kiauliškai** prisirijo,
Kad **jau** su visais svečiais po suolu nupuolė.
- 530 „**Ak!** – tarė **Selmas**, – **jau** toktu su mūsų gadyne,
Kaip **jau** šveisteris ir prancūzas Lietuvą gavo.
Rods, ir tarp lietuvininkų tūls randasi **kiaulė**,
Kurs, lietuviškai kalbėdams, šveisterį **peikia**,
O tiktai ir pats kaip tikras šveisteris **elgias**.
- 535 **Kaip** pirm to lietuvininkai dar buvo pagonys
Ir savo dievaičius iš strampų **sau** pasidarę
Ir po medžiais ant virvių pasikorę gyre,
Tai jie, **rods**, dar **taip** kaip mes, nepažindami Dievo,
Daug nešvankių ir durnų daiktų prasimanė.
- 540 **Ogi** dabar **jau** mes, krikščionims būdami prūsai,
Mes, lietuvininkai, **taip** baisiai ryt nesigėdim,
Kad ir vokiečiai glūpoki tur nusidyvyt.“
Selmui **taip** besiraukant, štai pakamorė suriko:
„**Vaikai!** **Kam** vis vėpsot **taip?** Ant, **dargana** rodos,
545 **Ir** stulpai saulelės ant debesų prasiplatin.
Ką mums rūp’ Plaučiūns – tesižino jis supelėdams.
Bėkim, skubinkimės greitai suvalyt vasarojų!
Ant, **jau** baltuoja laukai, ir **vasara** baigias,
O vasarojus mus dalgius vėl ragina provyt.
- 550 **Pupos** pernokusios, o žirniai **jau** susiraukia,
Ir iš ankščių jų byrėt **jau** pradeda vaisius.
Ar ne grieks, žmogau, **kad** Dievo tos dovanėlės,
Dėl kurių besidovydams **taip** daug triūsinėjai,
Argi ne grieks, **kad** jos ant lauko tur išsigvildyt?
- 555 **O** kas bus iš mūsų, **kad**, neturėdami žirnių,
Žiemą su vaikais užsigeisim šiupinio valgyt?
Avižas ir miežius **taip** **jau** kone sulesė paukščiai,
O kas liko dar, **jau** **kiaulės** **sau** pasisavin.
Taigi dabar glūpai kisielių visą pražaidėm,
- 560 **O** kruštinių bei kruopelių vos paragausim.
Ar ne gerai mokinau nuolatos suvalyt vasarojų?
Bet jūs nei užkurtę man klausyt nenorėjot.
Taipgi dabar kisieliaus **jau** ir šiupinio gloda.
O ką veiksime, **kad** mums reiks į baudžiąvą traukti
- 565 **Ar** žiemos čėse su pradais akselį provyt?
Patys į laukus tuščias kašeles nusinešim,
O galvijams vargstantiems, neturėdami pradų,
Iš bėdos pietums nedarytą pašarą duosim.
- lopetas – kastuvus
besikėsant – besikėsinant
grečnus – didelius; kožnam – kiekvienam
papykius – pykčius; durnus – kvailus
po tam – po to; savo namą – savo šeimyną;
viernai – deramai; čestavojęs – pavaišinęs
- nesvietiškai – nežmoniškai
- toktu – taip yra; su gadyne – su laikais
kaip – kai; šveisteris – šveicaras
tūlas – dažnas, ne vienas
šveisterį – šveicarą
šveisteris – šveicaras
pirm to – anksčiau
iš strampų – storų baslių, rąstelių
pasikorę – pasikabinę; gyre – garbino
- nešvankių – netinkamų; durnų – kvailų
- glūpoki – kvailoki; tur – turi; nusidyvyti – stebėtis
pakamorė – dvaro prievaizdas
- ant – antai, aure
- rūp – rūpi
vasarojų – vasarinius javus
ant – antai, aure
provyt – paruošti
- grieks – nuodėmė
besidovydams – kamuodamasis
grieks – nuodėmė; tur – turi; išsigvildyt –
išsigliaudyti
- pasisavin – pasisavina
glūpai – kvailai; pražaidėm – lengvabūdiškai
netekome
kruštinių – grūstų miežinių kruopų košės
- man – manęs
gloda – stoka
- čėse – laike; akselį – smulkiai sukaptus šiaudus;
su pradais – su miltais ar gūdais; provyti – ruošti
kašeles – krepšius
pradų – miltų ar grūdų
iš bėdos – kai nėra geriau; nedarytą – nepagerintą
sotesniais priedais

- O jūs, moters, ar ir jūs taip jau pasileidot?
 570 Kam linų raut ir kaip reik iškaršt nesirengiat?
 Ar ne gėda jums, kad vokiečių gospadinės
 Iškarštus linus į lauką jau nugabena
- Ir, besidvyvdamos didei, jūsų tinginį peikia?
 Moters! Jūs lietuvininkės, ar jau nesigėdit,
 575 Ar nesigėdit, kad jums vokiškos moteriškės
 Su dailiais darbais ant lauko gėdą padaro?
 O kas bus, kad čėsas verpt ir aust prisiartins,
 O lineliai jūs ant lauko bus pasilikę?
 Ak! Kur dingot jūs, barzdotos mūsų gadynės,
 580 Kaip lietuvininkės dar vokiškai nesirėdė
 Ir dar vokiškus žodžius ištart negalėjo?!
 O štai dar negana, kad vokiškai dabinėjas,
 Bet jau ir prancūziškai kalbėt prasimanė.
 Taipgi bezaunydamos ir darbą savo pamiršta.
 585 O jūs, vyrai! Kam gi nenaudėlių moteriškių
 Ir išdykėlių mergų raspusto nedraudžiat?
 Ar jau norit vokiečiams nuogi pasirodyt
 Ir kaip drimeliai ant šlovnų česnių nusigėdėt?
- Jūs, apjekėliai! Ar jau visai nesuprantat,
 590 Kokią sau ir mums visiems padarysite gėdą,
 Kad su buksvoms lopytoms į baudžiąvą žergsit
 Ir mišion sudriskę bei skaroti nukaksit?
 Ak! Ben gėdėkitės tas gėdas sau pasiprovyt
 Irgi pačias, kaip reik, linų raut guikite greitai!
 595 Ant, dar liko kiek, kur kiaulės knist nenukako.
 Mažu kas autams ar mazgotėms dar pasiliko,
 Ale padurkams jau ir kelnėms gloda zoposto.
- Vei, ir grybų jau, želėk Dieve, neragausim!
 Juk, anot ano, juos vokiečių gospadinės
 600 Su ketvirčiais vis džiovint į kakalį šauja.
- Plempių, rudmėsių, storkočių bei baravykų,
 Jautakių ir baltikių, gruzdų irgi bobausių
 Bėgdamos į girias jos sau taip daug prisirovė,
 Kad jau kelios jų su grybais į Karaliaučių
 605 Kupčiams išparduot ir ką nusipirkt nukeliavo,
 O kas liko dar, zopostui sau pakavojo.
 Taigi dabar tik šungrybiai dar mums pasiliko.
 O ką gi veiksime, kad barščius ar šiupinį skanų
 Virt užsigėsim, ogi pagardint jų negalėsime?
 610 Žinot juk, kaip grybas, kad jį moki paprovyt,
 Viralus ir avižų kruopas užgardina šauniai.
 Bet ir su riešutais saldžiais taip jau pasidarė:
 Vokietės tokių daiktų bačkas prisirinko,
 Ir jau kelios jų parduot žakus prisipylė,
- kaip reik iškaršt – kaip reikiant nubraukti linų galvutes
 gospadinės – šeimininkės
 iškarštus – nubrauktus; nubraukti linai buvo
 gabenami mirkyti
 besidvyvdamos – besistebėdamos
- kad – kada; čėsas – laikas
- gadynės – laikai
 nesirėdė – nesipuošė
- dabinėjas – puošiasi
- bezaunydamos – beplepėdamos
- raspusto – išdykimo
- drimeliai – žiopliai; šlovnų – šlovingų; česnių –
 vaišių; nusigėdėti – patirti gėdą
 apjekėliai – žiopliai, apakėliai
- su buksvoms – su kelnėmis
 mišion – į bažnyčios pamaldas; skaroti – skarmaluoti
 pasiprovyt – įsitaisyti, įgyti
 guikite – varykite
- ant – antai, aure; nenukako – nenubėgo
 autams – audeklo gabalams kojoms apvynioti aunantis
 ale – bet; padurkams – audeklo gabalams,
 prisiuvamiems sijono apačioje; gloda – stoka;
 zoposto – atsargų
- vei – vai; želėk, Dieve – pasigailėk, Dieve
 gospadinės – šeimininkės
 su ketvirčiais – sudėjusios į ketvirčius – didelius indus,
 kuriuose gali tilpti ir apie 25 kg; į kakalį – į krosnį
- kupčiams – pirkliams
 zopostui – atsargai; pakavojo – paslėpė
- ogi – bet gi
 paprovyti – paruošti
- bačkas – statines
 žakus – maišus

(tęsinys kitame numeryje)

Salio Klaipėda

Pašvenčiu Klaipėdos Krašto
Gubernatoriui

ponui
JONUĮ BUDRIŪ.

Kaina Lit. 3/50.

